

RESUMO E CONSIDERAÇÕES

1. Panorama económico

A economía galega continúa en 2017 coa súa senda expansiva ao encadear nove trimestres consecutivos con crecementos iguais ou superiores ao 3%. Para o conxunto do ano, a taxa de variación interanual acumulada do seu Produto Interior Bruto (PIB) real a prezos de mercado mantense no 3,1% estimado para o ano anterior, sendo esta porcentaxe similar á rexistrada no conxunto do Estado. Esta medra é superior á prevista para o conxunto dos países da Unión Europea (2,4%) e da zona euro (2,3%), favorecendo deste xeito unha converxencia activa con estas áreas xeográficas.

A devandita recuperación ten o seu reflexo no mercado de traballo atendendo tanto ao incremento da ocupación como á redución do desemprego. O número de postos de traballo equivalentes a tempo completo medrou no ano 2017 un 1,8% (2% no ano anterior). Tendo en conta a evolución da ocupación e a caída da poboación activa, a taxa de paro en Galicia descende ata o 15,7% (17,1% no ano 2016).

O CES quiere poñer de manifesto a importancia de manter un crecemento económico que permita seguir avanzando na redución

da taxa de desemprego e no incremento tanto da taxa de actividade como de ocupación.

• Contexto económico xeral

O Fondo Monetario Internacional reflicte que a economía mundial rexistra no ano 2017 unha aceleración no seu ritmo de crecemento do produto interior bruto (PIB) real. No último ano a taxa de variación interanual do PIB foi do 3,8%, seis décimas máis que en 2016. Os principais motores desta recuperación radican no comportamento do investimento nas economías avanzadas e a interrupción da súa caída nalgúns mercados emerxentes e en desenvolvemento exportadoras de materias primas, o vigoroso crecemento ininterrompido nas economías emerxentes de Asia, un reponte notable das economías emerxentes de Europa e indicios de recuperación en varios exportadores de materias primas.

Non obstante, este organismo internacional sinala que aínda que non hai graves ameazas a curto prazo, poden existir a medio prazo riscos de tensións inflacionistas, elevados niveis de débeda pública e un auxe do protec-

cionismo comercial. Xunto a estas causas que sinala o FMI, cómpre mencionar novamente a incerteza en canto ao impacto que poda ter a saída do reino Unido da UE (Brexit).

O CES ve con preocupación os posibles cambios na economía mundial derivados da tendencia proteccionista de EEUU e do Brexit, que pode incidir negativamente na economía da UE, e polo tanto na economía española e galega, principalmente no que atinxe ao comercio internacional.

O devandito crecemento da economía mundial foi moi desigual entre os distintos países ou áreas xeográficas. Así, o conxunto das economías avanzadas presentan en 2017 unha medra do 2,3%, porcentaxe similar á dos Estados Unidos e os países da zona euro, e o PIB de Xapón o fai a un ritmo do 1,7%. As economías de mercados emerxentes e en desenvolvemento no seu conxunto presentan no ano 2017 un incremento no seu PIB do 4,8%, salientando que os países emerxentes de Asia e Pacífico seguen a ser os de maior crecemento a nivel mundial, cun 6,5% (China e India medran un 6,9% e 6,7%, respectivamente), en tanto que os países emerxentes e en desenvolvemento europeos presentaron unha medra do 5,8% e os países emerxentes de América Latina e Caribe, un 1,3%.

• Unión Europea

A actividade económica da UE-28 aumentou o seu ritmo de crecemento de forma sólida e xeneralizada no último ano, acadando unha taxa de variación interanual do 2,4% segundo os datos recollidos nas previsións económicas de primavera presentadas pola Comisión Europea en maio de 2018. Este incremento é o máis elevado dende que se rexistrou un 3% no ano 2007.

Entre as principais economías salienta o crecemento da economía española, cunha medra do 3,1% no último ano, superando ao resto das principais economías da zona euro como Alemaña (2,2%), Francia (1,8%) e Italia (1,5%). Entre os países europeos que non forma parte do euro cómpre mencionar, pola súa importancia, o

crecemento do 1,8% do PIB do Reino Unido ou o 2,4% rexistrado en Suecia.

O devandito dinamismo da UE-28 reflíctese tamén nunha medra da ocupación nun 1,6%, catro décimas por riba do estimado para o ano anterior, así como un descenso da taxa do desemprego, que se sitúa no 7,6%, un punto inferior ao rexistrado no ano anterior. Atendendo á evolución dos últimos anos, cómpre resaltar que o crecemento do emprego é o máis intenso dende o ano 2007 (1,9%), e que a taxa de paro é a máis reducida dende 2008 (7%).

Entre as principais economías, cómpre resaltar dunha banda que España é un dos países con maior crecemento do emprego (contas económicas), cun incremento da ocupación do 2,6% respecto ao ano anterior, sendo esta medra do 1,5% en Alemaña, e do 1,1% e Italia e 1% en Francia. Por el contrario, España presenta unha elevada taxa de desemprego, cun 17,2%, porcentaxe que tan só é superada por Grecia, cun 21,5%.

• A economía española

O cadro macroeconómico da economía española reflíctese que a economía española encadea once trimestres consecutivos con taxas de crecemento interanuais iguais ou superiores ao 3%, rematando o ano 2017 cunha medra media anual do 3,1%, dúas décimas menos que no ano anterior. As taxas intertrimestrais amosan tamén unha certa ralentización ao longo do ano, presentando no terceiro e cuarto trimestre do ano un crecemento do 0,7% fronte ao 0,8% do primeiro trimestre e o 0,9% do segundo.

A recuperación do PIB real ven explicada pola achega positiva tanto da demanda interna como externa ao crecemento agregado do PIB. A demanda interna é o principal motor de crecemento dende o punto de vista da demanda, con 2,8 puntos, mentres que o saldo exterior neto contribúe con tres décimas ao crecemento do PIB.

Entre os compoñentes da demanda interna, tanto o consumo final como a formación bruta de capital fixo (FBCF) rexistraron taxas de variación positivas, se ben mentres que o primeiro presenta unha lixeira desace-

leración no seu ritmo de crecemento, o investimento presenta un significativo incremento. O investimento experimenta unha medra do 5% en tanto que o gasto en consumo final o fai nun 2,2% (3,3% e 2,5% no ano anterior, respectivamente).

Entre os distintos compoñentes do investimento, salienta o incremento do 6,1% no caso dos bens de equipamento e do 4,6% no da construción (4,9% e 2,4% no ano anterior, respectivamente). O gasto dos fogares incrementábase en 2017 un 2,4%, cinco décimas menos que no ano anterior, en tanto que o gasto final das Administracións Públicas presenta taxas de variación interanuais superiores ás do ano anterior, acadando en 2017 un incremento do 1,6%, o dobre do rexistrado no ano precedente.

A achega positiva da demanda externa explícase tanto polo maior dinamismo das exportacións, que medran un 5%, dúas décimas máis que en 2016, como das importacións, cun 4,7%, dous puntos porcentuais por riba do rexistrado no ano precedente.

Dende o punto de vista da oferta, todos os sectores produtivos presentan un incremento na xeración do valor engadido, salientan a construción, que se sitúa como o sector de maior dinamismo, cun crecemento medio anual do 4,9%, tres puntos máis que no ano anterior. Séguelle a industria, cunha taxa de variación interanual de 3,7%, unha décima máis que en 2016. Por contra, o sector primario e o conxunto do servizos presentan un incremento do valor engadido bruto máis feble que no ano anterior. As ramas primarias, tras a forte aceleración do ano anterior, rexistra unha taxa de crecemento interanual do 3,7% fronte ao 7,9% do ano anterior, en tanto que os servizos o fan nun 2,6%, catro décimas menos que no ano precedente.

No que á distribución da renda se refire, a remuneración por asalariado volven a experimentar en 2017 unha medra inferior á rexistrada tanto polo PIB en termos correntes como polo excedente bruto de explotación/rendas mixtas. A remuneración de asalariados incrementouse un 3,3% en relación ao ano anterior (2,9% en 2016), en tanto que o PIB en termos correntes o fai nun 4% (3,6% no ano precedente), de xeito que o

seu peso relativo descende lixeiramente ata o 47,3%. O excedente bruto de explotación e a renda mixta presenta no último ano un incremento medio anual do 4,8%, situándose o peso relativo no PIB no 42,4%.

• A economía galega

As *Contas económicas trimestrais de Galicia* (IGE) reflicten que a economía galega encadeou nove trimestres consecutivos con taxas de crecemento interanual iguais ou superiores ao 3%. O PIB presenta un crecemento acompasado coa evolución da economía española, rematando o ano 2017 cun crecemento medio do 3,1%, porcentaxe similar á experimentada no ano anterior.

Con todo, os datos intertrimestrais amosan unha certa ralentización no ritmo de crecemento na segunda metade do ano. Se no segundo trimestre do ano a taxa de variación intertrimestral do PIB galego foi do 0,9%, no terceiro e cuarto trimestre sitúase no 0,8% e 0,7%, respectivamente.

No segundo trimestre do ano 2017, o PIB real da economía galega supera xa o nivel precrise (en termos nominais xa o acadara no ano anterior), mentres que a ocupación, medida en termos de postos de traballo equivalente a tempo completo, aínda se sitúa por baixo do nivel previo á crise económica, representando no cuarto trimestre de 2017 o 84% do emprego existente no segundo trimestre de 2008 (considérase como base este trimestre por ser aquel no que se acaba o PIB máis elevado da serie).

Agregados de demanda

O crecemento da economía galega segue caracterizándose polo seu equilibrio atendendo ás achegas positivas ao crecemento agregado do PIB tanto da demanda interna (1,7 puntos) como externa (1,4 puntos), manténdose a demanda interna como o principal motor de crecemento. No conxunto do Estado, a demanda interna contribúe con 2,8 puntos ao crecemento do PIB e a externa con tan só tres décimas.

O CES resalta a importancia de manter a senda de crecemento equilibrado da economía galega.

No concernente á demanda interna, o investimento, medido pola formación bruta de capital, sitúase como a compoñente máis dinámica en 2017 ao presentar unha taxa de variación interanual de 3,2% fronte ao 0,6% estimado para o ano anterior.

A diferenza do acontecido co investimento, o gasto en consumo final, tanto no caso das administracións públicas como dos fogares, presenta unha ralentización no seu crecemento. Ao longo do ano 2017 o gasto en consumo final en Galicia aumenta un 1,5%, seis décimas menos que no ano anterior, presentando a economía española un maior dinamismo (2,2%) por mor do mellor comportamento do consumo privado. O gasto das Administracións públicas medra un 2,1%, unha décima menos que a estimada para o ano anterior (1,6% no conxunto do Estado), en tanto que o consumo privado presenta unha taxa de variación interanual do 1,3%, case a metade do rexistrado en España (2,4%), cando no ano anterior esta porcentaxe ascendía ata o 2%.

No concernente á demanda externa, tanto as exportacións de bens e servizos como as importacións presentan en Galicia a un ritmo de crecemento inferior ao da media española. O cadro macroeconómico reflicte unha ralentización tanto das vendas galegas de bens e servizos ao exterior, cunha medra interanual do 4,8% (5,5% no ano anterior) como das importacións, que aumentan un 2,3% (3,1% en 2016). No conxunto do Estado, estes incrementos foron do 5% e 4,7%, respectivamente.

Agregados de oferta

Por segundo ano consecutivo, todas as ramas de actividades presentan taxas de crecemento interanuais positivas. A nivel agregado, no que aos grandes sectores se refire, cómpre resaltar en primeiro lugar o bo comportamento da construción, que no ano 2017 sitúase como o sector de maior crecemento, cunha medra do 3,5% fronte ao 1,6% do ano anterior. Do mesmo xeito, o sector primario presentan unha aceleración no seu ritmo de crecemento, ao estimarse unha medra do 1,7%, seis décimas máis que o estimado para o ano 2016.

Por contra, tanto a industria como o sector servizos, in-

fluenciado pola evolución da actividade de comercio, transporte e hostalería, presentan unha desaceleración no seu crecemento. Dunha banda, a taxa de variación interanual do veb xerado polo sector industrial medra en 2017 un 1,7%, sete décimas menos que no ano anterior; doutra, o sector terciario o fai nun 3,3% no último, dúas décimas menos que en 2016. Asemade, cómpre resaltar a evolución da industria manufacturera, cunha taxa de variación media interanual do 4,2% en 2017, sete décimas por riba do estimado no ano anterior.

En comparación co que acontece no conxunto do Estado, tan só o sector servizos presenta en Galicia unha taxa de variación interanual superior á da economía española (3,3% e 2,8%, respectivamente). Por contra, tanto o sector primario como o industrial presentan un diferencial de dous puntos porcentuais, medrando o veb xerado por estas actividades en España un 3,7% respecto ao ano anterior fronte ao devandito 1,7% en Galicia, situándose este diferencial en 1,4 puntos no caso da construción (4,9% en España e 3,5% na Comunidade Autónoma).

Distribución da renda

No ano 2017 continúa o descenso do peso relativo da remuneración dos asalariados no PIB a diferenza do que acontece co excedente bruto de explotación/rendas mixtas (EBE). Dunha banda, tras unha medra da remuneración salarial do 3,2% respecto ao ano anterior, case un punto inferior á experimentada polo PIB nominal (4,1%), a participación dos asalariados na renda sitúase no 42,7%, a porcentaxe máis baixa dende o comezo da serie estatística (1995).

Por contra, o excedente de explotación bruto/renda mixta bruta (EBE) aumenta un 5% en relación ao ano anterior, ascendendo o peso relativo do EBE no PIB ata 47,3%, o máis elevado da serie.

O CES ve preocupante o descenso do peso relativo da remuneración de asalariados no PIB e demanda que se avance cara un modelo de crecemento máis inclusivo, con menos desigualdades e cunha distribución da riqueza máis equitativa.

Se se toma como referencia o inicio da crise, no período 2008-17 a participación dos asalariados na renda diminúe en 4,2 puntos porcentuais, e pasa do 46,9% no ano 2008 ata os devanditos 42,7% do último ano, en tanto que o peso do EBE se incrementa en 2,3 puntos porcentuais, pasando do 45% aos 47,3% en 2017. O peso dos impostos netos sobre a produción e as importacións aumentan en case dous puntos (8,1% do PIB en 2008 e 10% en 2017). Así mesmo, cómpre resaltar que por quinto ano consecutivo o peso relativo das remuneracións salariais sobre o PIB é inferior ao dos excedentes de explotación.

Mercado de traballo

As *Contas económicas de Galicia* reflicten que o número de postos de traballo equivalentes a tempo completo medrou un 1,8% respecto ao ano anterior, dúas décimas menos que en 2016, sendo esta evolución novamente inferior á experimentada polo conxunto da economía española (2,8% no último ano fronte ao 3% no ano 2016).

O devandito dinamismo económico no logra frear a redución da poboación activa (-0,6%), descendendo a taxa de actividade ata o 53,3%, dúas décimas menos que no ano anterior, o que representa a porcentaxe máis reducida dende o ano 2005 (53%). Asemade, a taxa de ocupación aumenta ata o 45%, sete décimas máis que en 2016.

A mellora da ocupación e a caída da poboación activa favorecen o descenso da taxa de desemprego que se sitúa no 15,7% (17,1% en 2016), punto e medio porcentual inferior á media estatal. Esta é a taxa de paro máis reducida dende o ano 2010, cando se acadara o 15,3%.

Inflación e prezos

O índice xeral de prezos ao consumo mantén ao longo de todo o ano 2017 as taxas de variación interanuais positivas iniciadas no mes de setembro do ano anterior, rematando o ano cunha medra do 1,2% en relación co mesmo mes de decembro do ano anterior, unha décima superior ao do conxunto do Estado. As catro provincias galegas rexistran novamente un incremento de prezos, situándose Ourense como a provincia con menor taxa de variación interanual, cun 0,9%, cando no mes de de-

cembro do ano anterior presentaba a taxa máis elevada, cun 1,7%. A Coruña, Lugo e Pontevedra presentan a mesma taxa de variación, cunha medra do 1,2% cando no mesmo período do ano anterior medrara un 1,6%.

Os produtos que presentan un maior incremento dos prezos tanto en Galicia como en España, pertencen ao grupo de transporte e “hoteis, cafés e restaurantes”. En Galicia a súa medra foi do 2,4% nos transportes e do 2,1% no caso dos “hoteis, cafés e restaurantes”, sendo este crecemento do 1,9% en ambos os dous casos no conxunto do Estado. Pola contra, os prezos redúcense tan só nos grupos ocio e cultura, cunha caída interanual do 0,6% en Galicia e España, e no de enxoval, cun descenso do 0,1% na Comunidade autónoma e do 0,5% no conxunto do Estado.

Cómpre destacar que a inflación subxacente (non considera os alimentos non elaborados nin os produtos enerxéticos) aumentou ao longo de todo o ano tanto en Galicia como no conxunto do Estado, rematando o ano cunha medra interanual do 0,8% en ambos os dous casos.

O índice de prezos industriais (IPRI) aumenta en Galicia un 3% (1,8% no conxunto do Estado) consecuencia, fundamentalmente, do impacto da evolución experimentada no caso dos bens intermedios e dos produtos enerxéticos, con incrementos superiores ao 4%. Asemade, os bens de consumo non duradeiro presentan unha taxa de variación positiva do 2,2% fronte ao 1,4% no caso dos bens de equipo e do 0,6% no dos bens de consumo duradeiro.

Marco orzamentario e recadación tributaria

Por segundo ano consecutivo o marco orzamentario para o ano 2018 enfróntase a unha situación de incerteza derivada do feito de que aínda non estaban aprobados os orzamentos do Estado para ese ano no momento no que se aprobaron os galegos. No marco do Plan Estratéxico de Galicia 2015-2020, o orzamento ascende a 9.501 millóns de euros (non se inclúen os gastos derivados da débeda pública), dos que o 50,7% corresponden ao Eixe de “benestar das persoas e as familias e cohesión social”, e un 32,2% ao de “empregabilidade e crecemento intelixente.

O orzamento consolidado da Xunta de Galicia ascende a 10.881,1 millóns de euros, o que significa unha redución do 2,4% respecto ao orzamento modificado e homoxeneizado do ano precedente.

A conta financeira homoxeneizada para os anos 2017 e 2018 reflicte que os ingresos non financeiros volven a aumentar no orzamento do último ano para situarse en 9.293,9 millóns de euros, o que supón un incremento do 4,2% respecto ao exercicio precedente (372,2 millóns de euros). Os gastos non financeiros presentan unha evolución positiva do 2,9% (263,9 millóns de euros máis que no ano 2017) acadando os 9.448,1 millóns.

Dende un punto de vista funcional, o orzamento correspondente a sanidade e educación concentra o 57,3% do orzamento consolidado de gastos (6.139,5 millóns de euros). A contía destinada ás funcións dedicada a sanidade aumenta un 3,5% mentres que no caso da educación esta medra foi do 2%. Aínda que cun peso relativo inferior, cómpre resaltar o descenso do gasto destinado á promoción do emprego e institucións do mercado de traballo (0,6% menos que no exercicio anterior), así como no gasto de promoción de solo para actividades económicas (32,3% menos). Se se teñen en conta todas as funcións, un dos aspectos máis salientables é o descenso da partida dedicada á débeda pública, que se reduce case un 33% para situarse en 1.222,1 millóns de euros, o 11,4% do orzamento consolidado (5,4% en 2008).

No que á distribución económica se refire, os créditos destinados a operacións correntes ascenden a 7.878,3 millóns de euros, o que supón un incremento do 2,2% respecto ao ano anterior. Entre estes gastos salientan os gastos de persoal que, tras unha medra do 2,2% respecto ao exercicio precedente, concentran o 35,1% do orzamento consolidado, seguido polas transferencias correntes, que supoñen o 20,7% do orzamento (2,8% máis que no ano anterior). Por outra banda, os créditos destinados a operacións de capital ascenden un 6,6% para situarse nos 1.569,8 millóns, o que significa o 14,6% do orzamento, dos que 881,5 millóns corresponden ao investimento real (4,8% máis que no exercicio precedente). Finalmente, as dotacións corresponden-

tes a operacións financeiras acadan os 1.236,8 millóns de euros, o que supón unha minoración do 29,8%, sendo a súa compoñente principal a constituída polo servizo da débeda pública.

A necesidade de financiamento dos orzamentos no 2017, unha vez realizados os axustes de contabilidade nacional, que é como se mide o obxectivo de estabilidade orzamentaria, situouse en 190 millóns de euros, o que suporía o 0,3% do PIB. A débeda acumulada en Galicia segundo o Protocolo de déficit excesivo volve a medrar en Galicia por baixo da media estatal, acadando no ano 2017 (referida ao cuarto trimestre de cada ano) os 11.210 millóns de euros segundo o avance do Banco de España, o que representa o 3,9% da débeda total española. O endebedamento por habitante creceu en relación ao período anterior ata acadar os 4.139,07 euros, situándose moi por baixo da media das CC.AA., que ascendeu a 6.186,21 euros por persoa (no ano 2008 este importe ascende a 1.420,17 e 1.613,96 euros, respectivamente). A rateo débeda/PIB atópase tamén moi por baixo da media das Comunidades Autónomas, situándose no último ano en Galicia no 18,4% fronte ao 24,8% de media no conxunto das CC.AA (6,7% no ano 2008 tanto en Galicia como no total das CC.AA.).

No concernente á recadación tributaria en Galicia, os datos da Axencia Tributaria en Galicia amosan que no último ano continúa a súa tendencia positiva para situarse en 6.668,4 millóns de euros, un 1,1% máis que no ano anterior (4,1% no conxunto do Estado), descendendo o seu peso relativo no total estatal ata o 3,4%. O imposto máis importante en termos de recadación é o IRPF, con 2.689 millóns de euros (40,3% da recadación total), seguido polo IVE, con 2.271,2 millóns (34,1%), e o imposto de sociedades, con 1.230,2 millóns de euros (18,4%). En relación co ano anterior, salienta o incremento da recadación por impostos directos (3,3%) influenciado fundamentalmente pola medra da recadación do IRPF (6,8%), que compensa a caída no caso do imposto de sociedades (5,2%). Por contra, os impostos indirectos descenden un 2,9% con respecto ao ano anterior, destacando a caída da recadación do IVE, cun 4,5% menos.

No caso dos tributos propios da Comunidade autó-

noma, que engloban as recargas sobre tributos estatais, os tributos cedidos e xestionados pola Comunidade e os tributos cedidos e xestionados polo Estado, o importe total descende ata os 38,5 millóns de euros (6,6% menos que no ano anterior). Entre os distintos tributos cómpre resaltar a importancia do canon eólico, que supón o 58,7% dos tributos propios (22.578,4 millóns de euros), seguida polos impostos sobre o dano ambiental da auga encorada, cun 30,7% (11.807 millóns). No ano 2016 estas porcentaxes situábanse no 56,5% e 34%, respectivamente.

Proceso de converxencia

A importancia relativa do PIB da economía galega mantense no último exercicio no 5,23% do total estatal, peso similar á rexistrada en 2008, cun 5,25%. Tendo en conta o efecto da caída da poboación, o indicador PIB rexionalizable per cápita sitúase en 90 puntos (España=100), medio punto porcentual máis que no ano anterior, o representa valor máis alto da serie 2000-2017. En relación coa media da UE-28, no ano 2016 (último dato dispoñible) o maior crecemento da economía galega impulsa a converxencia coa media comunitaria, e no último ano acada o 81,8% do PIB por habitante da UE (91,4% no conxunto do Estado).

Evolución demográfica

A recuperación da economía galega iniciada no ano 2014 non foi quen de frear a tendencia descendente da poboación empadroada en Galicia, especialmente significativa no caso da poboación potencialmente activa. A poboación empadroada en Galicia a 1 de xaneiro de 2018 descende ata as 2.700.970 persoas, 7.369 menos que no ano anterior (0,3%).

O CES mantén a súa preocupación polo descenso da poboación en Galicia. A Comunidade autónoma presenta un crecemento natural cada vez máis negativo, debido, entre outros aspectos, á reducida taxa de natalidade, ao incremento da idade media ou á emigración de mozos cunha idade de ter fillos.

Xunto a este descenso, a evolución e estrutura demográfica galega caracterízase pola dispersión da súa po-

boación, o desequilibrio territorial e o un marcado proceso de envellecemento.

Dunha banda, Galicia conta con 30.246 entidades singulares de poboación, o que representa o 49% do total estatal. Asemade, o 90,8% destas entidades teñen menos de 100 habitantes, sendo esta porcentaxe do 76,1% no conxunto de España.

No concernente ao desequilibrio territorial, aínda que con distinta intensidade, este descenso nas catro provincias galegas, así como no conxunto das comarcas da denominada Galicia occidental-costa e Galicia interior, e nos grandes grupos de concellos analizados. A pesar do descenso nas catro provincias, Ourense e Lugo son as que presentan os maiores descenso, cun 0,9% e 0,7% menos que no ano anterior, respectivamente (8% e 6,8% menos que ao inicio da crise económica). Tras esta evolución, estas dúas provincias concentran o 23,7% da poboación galega (24,8% en 2008). Se se considera a desagregación comarcal, na denominada Galicia occidental-costa reside no último ano o 72% da poboación, 1,2 puntos máis que ao comezo da crise, fronte ao 28% restante na Galicia interior. Finalmente, no que aos sete grandes concellos se refire, estes concentran o 36,5% da poboación empadroada en Galicia (987.412 persoas), fronte ao 35,7% no ano 2008.

Para o CES é prioritario corrixir o desequilibrio territorial. As administracións deben impulsar iniciativas para evitar que a poboación asentada en áreas con menos posibilidades sexa discriminada por razón do territorio.

As perdas de poboación en Galicia dos últimos anos, xunto á existencia dun saldo vexetativo marcadamente negativo, determinan a existencia dunha poboación cunha elevada idade media e con índices reducidos de persoas novas. A 1 de xaneiro de 2018 a idade media en Galicia ascende a 47 anos, fronte aos 43,1 anos de media no conxunto do Estado, situándose así como a terceira comunidade con maior idade media superada novamente por Asturias e Castela e León. Só o 12,7% da poboación residente en Galicia nesa data ten menos de 15 anos (15,8% en España), unha poboación que ten

un maior peso porcentual nas grandes cidades galegas agás en Ferrol (11,6%).

A perda de poboación en Galicia, concéntrase, dende o ano 2008, no grupo de idade comprendido entre 16 e 44 anos, con case 217.000 persoas menos (19,4% menos). Así, o saldo vexetativo negativo e as saídas de poboación minoran considerablemente o grupo de poboación con maiores taxas de fecundidade o que contribúe a acentuar o problema demográfico galego. Os restantes grupos de idade presentan taxas de variación positivas, salientando o incremento entre as persoas maiores de 85 anos, cun 46,3% (11,6% se se consideran os maiores de 65 anos), en tanto que os menores de 15 anos medra un 1,6%. Tras esta evolución, a poboación maior de 65 anos representa no último ano o 24,9% da poboación galega, case seis por riba da media española (19,1%), e a maior de 85 anos o 4,5% (en España un 3,1%).

O sobreenvellecemento da poboación (maior de 75 anos) e a dispersión territorial inciden de xeito significativo no custo da prestación da maior parte dos bens e servizos públicos. O CES demanda que nas propostas de reforma de financiación autonómica se teñan en conta estas singularidades, e que nos fondos de nivelación se contemple a totalidade dos servizos públicos.

No que respecta ao saldo migratorio, os datos do primeiro semestre do ano 2017 reflicten un saldo positivo de 2.087 no caso das migracións exteriores, consecuencia de que as saídas cara a terceiros países volven a ser inferiores ao volume de entradas rexistradas, en tanto que este saldo é negativo no caso das migracións interautonómicas (699).

Finalmente, consecuencia de factores como unha reducida taxa de natalidade, o incremento da idade media ou a emigración de mozos cunha idade de ter fillos, entre outros, Galicia presenta un crecemento natural cada vez máis negativo. En 2016 (último dato dispoñible) a comunidade autónoma presenta o terceiro crecemento vexetativo negativo máis elevado de

todas as comunidades autónomas, 12.521 defuncións máis que nacementos, sendo este saldo superior ao do ano anterior (12.261), resultado dun descenso do 1,9% no número de nacementos e un incremento das defuncións do 0,2%.

2.

Mercado de traballo e relacións laborais

• Actividade, ocupación e desemprego

O dinamismo da actividade económica en Galicia no ano 2017 reportou efectos positivos no mercado de traballo, coa creación neta de 12.100 empregos e a redución de 19.800 persoas desempregadas. Máis o dito crecemento da actividade económica non é quen de frear o descenso da poboación activa estimada en Galicia, que cae en 7.800 persoas.

O dinamismo da economía galega debilítase no mercado de traballo. Cun crecemento do PIB similar ao do ano anterior, o crecemento da poboación ocupada e a redución da taxa de paro foron inferiores os do ano anterior e menos favorables que a media estatal.

Galicia presenta un crecemento interanual dos tres principais indicadores de ocupación considerados, os postos de traballo equivalentes a tempo completo (1,8%), a poboación ocupada estimada (1,2%), e as afiliacións á Seguridade Social (2,1%), máis estes datos positivos deben ser matizados tanto polo feito de que ditos indicadores moderan a súa evolución en relación aos datos do ano anterior, agás as afiliacións á Seguri-

dade Social, como porque presentan taxas de crecemento inferiores á media estatal.

Poboación activa

O número de activos en 2017 en Galicia situouse en 1.248.300 persoas, un 0,6% menos que no ano anterior, un descenso que se concentra no sexo masculino, con 9.200 activos menos, fronte ao incremento de 1.500 mulleres economicamente activas.

A perda de poboación activa localízase prioritariamente na poboación entre os 25 e 34 anos, de xeito que o número de activos nesta franxa de idade descende no último ano en 16.300 persoas, o que representa un 6,4% menos que no ano anterior. O descenso de activos entre 25 e 34 anos, afecta tanto a homes como a mulleres con 7.800 e 8.500 persoas activas menos respectivamente. Fronte ao sinalado descenso, compresalientar o incremento de poboación activa maior de 55 anos con 3.800 homes e 2.400 mulleres activos máis que no ano anterior.

O CES chama a atención sobre os efectos negativos que pode ter para o futuro da econo-

mía galega a perda continuada de poboación activa, especialmente da poboación máis nova, dada a súa incidencia tanto no dinamismo do mercado de traballo como no sostenemento do sistema de pensións.

O descenso estrutural da poboación activa que se ven producindo en Galicia deriva nun constante estreitamento do mercado de traballo na nosa comunidade. No período 2008-2017 a poboación activa en Galicia reduciuse un 5,1%, 66.500 persoas activas menos, un descenso case catro veces superior ao producido de media no Estado.

A taxa de actividade, entendida como a porcentaxe de poboación activa sobre o total de poboación maior de 16 anos, redúcese no ano 2017 ata situarse no 53,3%, a porcentaxe máis baixa dende o ano 2005 e 5,5 puntos porcentuais por debaixo da taxa de actividade nacional (58,8%).

Por sexos, a taxa de actividade feminina segue sendo notablemente inferior á masculina con taxas do 49,1% e 57,9% respectivamente, o que supón un diferencial de 8,8 puntos porcentuais, a metade do diferencial existente no ano 2008.

O dito descenso do diferencial existente entre as taxas de actividade entre sexos, é consecuencia da maior resistencia ao ciclo económico das taxas de actividade femininas, derivada en parte da incorporación de mulleres ao mercado de traballo. O comportamento da taxa de actividade masculina é procíclico, cunha caída dende máximos do 63% no ano 2008 fronte ao comportamento contracíclico da taxa de actividade feminina con incrementos dende mínimos en torno ao 46% en 2007. No conxunto do Estado, o diferencial entre as taxas de actividade de homes e mulleres é máis elevado e non se reduce no último ano acadando en 2017, igual que en 2016, 11,5 puntos porcentuais.

Ocupación

O dinamismo da actividade económica favorece o aumento da ocupación en Galicia no último ano; con crecemento da poboación ocupada estimada pola EPA e das afiliacións á Seguridade Social, observándose sen

embargo unha ralentización no crecemento da ocupación en relación á estimada no ano anterior.

No que respecta ás **afiliacións á Seguridade Social**, estas se incrementan en Galicia por cuarto ano consecutivo, acadando as 977.693 persoas, un 2,1% máis que no ano anterior, un crecemento inferior ao incremento medio do conxunto do Estado (3,5%). O número de afiliados en alta na Seguridade Social mantén unha tendencia alcista dende o ano 2014, incrementos que non compensan as perdas sufridas no período 2008-2012, existindo en Galicia no ano 2017 un 8,8% menos de afiliados en alta que os rexistrados en 2008, unha perda que duplica á rexistrada de media no Estado (-4,1%).

Desagregando por réximes de afiliación, en Galicia en 2017 as afiliacións ao réxime xeral, que representan o 75,9% do total, aumentaron un 3% en relación ao ano anterior, acadando as 741.810 persoas, fronte á perda de afiliación no réxime especial de autónomos onde se observa unha taxade variación interanual negativa do 0,9%. As afiliacións ao réxime especial do mar aumentan no último ano un 0,7%, para situarse nas 21.320.

O aumento en torno ás 20.000 afiliacións acaecido en Galicia no último ano, explícase fundamentalmente pola evolución do sector servizos que incrementa o seu volume de afiliación en máis de 16.000 persoas, de xeito que, tras unha medra do 2,2%, o sector servizos presenta unha situación en termos de afiliación mellor que antes da crise económica. O sector industrial, tras tres anos consecutivos de incremento, rexistra 140.000 afiliados en 2017, un 20% menos que no ano 2008. A construción incrementa tamén a súa afiliación nun 1% en relación ao ano anterior, acadando as 73.371 persoas afiliadas, un 47% menos que no ano 2008, e por último, o sector primario, cunha caída do 0,9%, é o único sector que presenta perdas de afiliación en 2017, sendo tamén o único sector que mantén unha redución de afiliacións ano tras ano dende 2008.

A poboación ocupada estimada pola EPA en Galicia ascende a 1.052.700 persoas en 2017. Os datos confirman o crecemento do número de ocupados, estimándose a existencia de 12.100 persoas ocupadas máis que no ano anterior, o que supón unha taxa de va-

riación interanual do 1,2% fronte ao aumento do 2,3% do ano 2016. Xunto á ralentización no crecemento da ocupación, o emprego en Galicia medra a unha taxa inferior á media estatal (2,6%), o que provoca que o peso relativo da poboación ocupada galega no total estatal baixe unha décima ata o 5,6%.

A Estratexia Europa 2020 integra como obxectivo prioritario acadar no ano 2020 unha taxa de emprego da poboación entre 20 e 64 anos do 75%; esta taxa no ano 2017 en Galicia foi do 64,7%, fronte ao 65,5% en España e ao 72,1% de media na UE28.

O incremento da poboación ocupada favorece tanto a homes como a mulleres, aínda que a ocupación feminina aumenta nun 2% (9.700 ocupadas máis), fronte ao aumento do 0,4% no caso da ocupación masculina (2.200 ocupados máis). As taxas de ocupación de homes e mulleres seguen mostrando un diferencial de máis de 8 puntos porcentuais.

O CES entende que é necesario o impulso de medidas que permitan equiparar a posición de mulleres e homes no mercado laboral.

No que respecta á ocupación por franxas de idade, no ano 2017 o 62% dos novos ocupados teñen máis de 55 anos, en paralelo ao incremento de poboación activa nesta franxa de idade. Así mesmo o maior incremento de ocupación no pasado exercicio, tanto en homes como en mulleres, prodúcese entre as persoas con estudos superiores.

A nivel sectorial o sector primario, industrial e servizos aumentan o seu volume de ocupación, fronte á construción que intensifica en 2017 a súa perda de emprego cunha caída do 7,3% en relación a 2016, que contrasta co incremento do 5% da ocupación no sector a nivel estatal.

A ocupación no sector industrial no último ano afianza a tendencia alcista iniciada en 2014, con 9.300 ocupados máis na industria en 2017 que no ano anterior; isto supón 171.200 persoas empregadas en Galicia na industria, o 6,5% do total estatal. No sexenio 2008-2013

o sector industrial en Galicia perde case 62 mil empregos (estimación EPA), recuperando ata 2017, case 18.000; por tanto moi lonxe dos niveis de ocupación que o sector acadou nos anos anteriores á crise económica.

Dentro do sector industrial cómpre destacar o incremento da industria manufactureira, que emprega no último ano un total de 154.600 persoas, 7.400 máis que no ano precedente (5%). O emprego nesta rama de actividade representa o 14,7% do emprego total de Galicia, 1,5 puntos porcentuais menos que antes da crise económica. Con todo, esta porcentaxe é sensiblemente superior á media española, que se sitúa no 12,7% no último ano.

O sector máis importante en canto a volume de ocupación é o sector servizos que ano 2017 rexistrou un total de 739.800 ocupados, 4.200 ocupados máis que no ano anterior (0,6%). O incremento constante da ocupación no sector servizos nos últimos anos en Galicia non consegue compensar a perda acaecida nos anos de crise económica, perdurando no ano 2017 unha ocupación no sector un 2,1% inferior á rexistrada no ano 2008, contrastando coa media estatal, onde o emprego en 2017 supera nun 2% ao existente en 2008.

Máis do 80% do incremento da ocupación acaecida en Galicia no ano 2017 é consecuencia dunha maior ocupación nas actividades relacionadas co comercio, reparación de vehículos de motor e motocicletas, transporte e almacenamento e hostalería.

No que respecta á dinámica do mercado de traballo, de forma ininterrompida o número de contratos aumenta en Galicia dende o ano 2012, acadando un máximo con máis de un millón de contratos iniciais e convertidos en indefinidos asinados en 2017. O número de contratos asinados medra un 8,1%, con incrementos do 10,9% dos contratos de duración indefinida e do 7,7% nos contratos de duración temporal, así como do 17,2% nos contratos convertidos en indefinidos.

O 92% do total de contratos asinados en 2017 son temporais, destacando as modalidades de contratación eventual segundo circunstancias da produción con case

500 mil contratos (48,9% do total de contratos temporais), seguidos dos contratos de obra ou servizo con 328 mil contratos (32,1% do total)

Dos 970.028 contratos temporais, iniciais asinados en Galicia no ano 2017, o 35,4% teñen unha duración inferior a unha semana (34,7% no ano anterior), o que supón un incremento de máis do 10% en relación ao ano 2016.

Tras esta evolución, no ano 2017 continúa crescendo a taxa de temporalidade que se sitúa en Galicia no 27%, tres décimas por riba da media española. O sinalado reponte da taxa de temporalidade rexístrase en ámbolos dous sexos (a taxa de temporalidade feminina é do 28,7% e do 25,3% para os homes), pero non en todas as franxas de idade, de xeito que a taxa de temporalidade para os maiores de 35 anos mantense practicamente constante no 18,6%, descende levemente a taxa para as persoas asalariadas entre 16 e 24 anos situándose no 73,7%, e aumenta en catro puntos porcentuais ata o 58% a taxa para o grupo de idade entre 25 e 29 anos.

Tomando como referencia o número de contratos temporais formalizados no último ano e o número de asalariados temporais, o índice de rotación laboral aumenta lixeiramente en Galicia ata os 4,2 contratos por asalariado temporal fronte aos 4,7 contratos no conxunto do Estado. Este grado de rotación é sensiblemente superior no caso dos homes que no das mulleres, acadando os 4,6 e 3,8 contratos por asalariado temporal, respectivamente.

En opinión do CES, a calidade do emprego debe mellorarse, especialmente no que atinxe á alta taxa de temporalidade, á curta duración dos contratos e á alta rotación. Tamén considera que a recuperación económica debe servir para mellorar os ingresos, especialmente entre as persoas con niveis máis baixos.

Dende o punto de vista da duración da xornada de traballo, en Galicia en 2017 rexístrase unha medra do 1,4% no número de persoas ocupadas a tempo completo (in-

cremento menor á media estatal do 2,9%), permanecendo estable as persoas ocupadas a tempo parcial. Tras esta evolución, un total de 142.000 persoas teñen en Galicia no último ano un traballo a tempo parcial, o 13,5% da poboación ocupada galega, situándose esta porcentaxe no 15% no conxunto do Estado.

Atendendo á desagregación segundo sexos, a ocupación a tempo parcial segue sendo un fenómeno eminentemente feminino, de xeito que case oito de cada dez persoas ocupadas a tempo parcial en Galicia no último ano son mulleres, en tanto que no caso do emprego a tempo completo o seu peso relativo é do 43%. No último ano estímase que hai un total de 109.700 mulleres ocupadas a tempo parcial, 1.100 máis que no ano anterior (1,1%), fronte aos 32.400 homes, 1.300 menos que no ano precedente (3,7% menos). O 60% das mulleres ocupadas a tempo parcial, teñen esa xornada por non poder atopar un traballo de xornada completa.

Dos 46.726 contratos indefinidos ordinarios iniciais asinados en Galicia en 2017, 27.838 son a xornada completa, 14.429 a tempo parcial e 4.459 son contratos fixos descontínuos. O 64% dos contratos indefinidos a tempo completo son asinados por homes, un total de 17.841 fronte aos 9.997 asinados por mulleres, mentres que o 70% dos contratos indefinidos a tempo parcial son a mulleres.

As ramas de actividade que presentan un maior peso das xornadas de traballo a tempo parcial pertencen ao sector servizos. En termos absolutos destacan as actividades de comercio por xunto e ao retallo; reparación de vehículos de motor e motocicletas, con 26.100 ocupados a xornada parcial (o 15% das persoas ocupadas nesta actividade), as actividades de información, financeiras, inmobiliarias e profesionais con 23.100 ocupados a tempo parcial, así como a hostalería onde o 24,6% do emprego total está ocupado a tempo parcial (18.800 persoas).

Atendendo á desagregación segundo a situación profesional dos ocupados, no ano 2017 increméntase o número tanto de traballadores por conta propia como de asalariados. En Galicia no último ano rexístranse

225.000 empresarios por conta propia, un 1,3% máis que no ano anterior, o que representa o 21,4% da súa poboación. A importancia relativa destes traballadores en comparación coa media estatal ponse de manifesto no feito de que o seu peso é o maior de todas as CCAA e moi superior á media española (16,5%).

A devandita evolución dos traballadores por conta propia explícase na súa meirande parte polo incremento estimado no caso das mulleres (2,4%), así como polo crecemento do 0,5% no número de homes ocupados por conta propia.

O CES considera importante que as empresas galegas, xeradoras de gran parte do emprego nesta Comunidade, sigan mellorando a súa competitividade.

Por outra banda, o número de asalariados no último ano situouse nas 827.300 persoas, un 1,1% máis que no ano anterior, aumento causado polo incremento dos asalariados no sector privado (10.500 máis), que compensa o leve descenso no sector público (1.100 asalariados menos).

O incremento de 9.400 persoas ocupadas no colectivo de asalariados, está caracterizado por unha forte temporalidade, xa que o 94% dos novos asalariados teñen un contrato temporal, fronte a só o 6% que asinaron un contrato indefinido.

Así mesmo ao longo do último ano o número de persoas asalariadas con contrato indefinido en Galicia aumenta no sector privado en 4.400 persoas a diferenza do que acontece no sector público, que experimenta un novo descenso (3.800 asalariados menos que no ano anterior). As taxas de temporalidade do sector público e privado en Galicia no ano 2017 ascenderon ao 24% e 27,8% respectivamente.

Poboación parada

A poboación parada estimada pola EPA en Galicia no ano 2017 é de 195.600 persoas, a cifra máis baixa dende 2013, ano co rexistro de paro máis alto, pero aínda un 72% superior ao desemprego no ano 2008 (113.600 persoas).

En 2017 a poboación parada estimada en Galicia encaixa catro anos consecutivos de descenso, con 19.800 persoas paradas menos que no ano anterior, o que representa un descenso do 9,2% (12,6% de descenso medio no conxunto do Estado).

O descenso do paro estimado favorece en maior medida aos homes que ás mulleres, en tanto que o descenso medio do desemprego masculino foi do 10,5%, 2,7 puntos porcentuais superior que a caída estimada no desemprego feminino.

No que respecta á desagregación por idades, o paro estimado baixa en todos os grupos de idade tanto no caso dos homes como das mulleres, agás entre os homes de 16 a 19 anos e entre homes e mulleres maiores de 55 anos. En termos absolutos os descensos máis acusados estímense nos grupos de idade de 25 a 34 anos, con 9.300 parados menos (17,4%), así como entre as persoas entre 45 e 54 anos con 4.600 desempregados menos (9%), e no grupo de idade entre 20 e 24 anos con 4.400 persoas desempregadas menos que en termos relativos supón un descenso do 20,6% no número de desempregados neste grupo de idade. Entre as persoas maiores de 55 anos, o desemprego aumenta en 1.400 persoas, das que 1.200 son mulleres.

As dificultades de empregabilidade e as características socioeconómicas do colectivo de desempregados maiores de 45 anos, fan especialmente preocupante a existencia de case 75.000 desempregados que superan esta idade en Galicia en 2017, o que supón o 38,3% do paro na Comunidade Autónoma, a porcentaxe máis alta dende o comezo da crise.

Os problemas de empregabilidade tamén se observan no feito de que o 41,1% dos parados estimados en Galicia levan dous anos ou máis na procura de emprego, unha porcentaxe que é do 38,4% de media no Estado. En Galicia existen 98.100 parados de longa duración, dos que 21.100 teñen máis de 55 anos.

O CES constata a redución da taxa de paro en Galicia, pero considera que aínda persisten os problemas relacionados co paro xuvenil e o paro de longa duración. En opinión

do CES, hai que seguir desenvolvendo medidas de apoio específicas que faciliten ás persoas máis novas, ás de maior idade e ás persoas paradas de longa duración a súa incorporación ao mercado de traballo. Nesta liña recomenda a aplicación de medidas que faciliten o relevo xeracional.

A taxa de paro, a pesar da redución da poboación activa, baixa ata o 15,7%, 1,5 puntos porcentuais menos que a taxa media do Estado. Sen embargo o ritmo de caída da taxa de paro de ambos sexos en Galicia é menor que na media estatal, en tanto que en Galicia a taxa de paro feminina cae 1,4 puntos porcentuais fronte á redución de 2,4 puntos no Estado, e a taxa de paro masculino cae en Galicia 1,5 puntos porcentuais, fronte ao descenso de 2,5 puntos de media en España. A taxa de paro masculina en Galicia no ano 2017 foi do 15,01% fronte ao 7,35% do ano 2008, sendo as taxas de paro femininas nos citados anos do 16,39% e do 10,22% respectivamente.

A pesar da favorable evolución do paro estimado nos últimos catro anos, tanto Galicia como o conxunto do Estado, seguen padecendo un grave problema de paro xuvenil. As taxas de paro dos menores de 25 anos situáronse no 34,5% (40,3% en 2016), en torno a catro puntos por debaixo da media española, sendo a taxa de paro da poboación entre 25 e 29 anos do 21% en 2017 (23,8% en 2016).

Finalmente, destacar a existencia dunha relación inversa entre taxa de paro e a formación, en tanto que as taxas de paro son menores canto maior é o nivel de formación, sendo só as persoas con estudos superiores ou educación secundaria 2ª etapa as que presentan unha taxa de paro inferior á taxa media galega, co 11,1% e o 14,8% respectivamente no ano 2017.

O nivel de formación e a especialización son elementos clave para a incorporación ao mercado de traballo. En opinión do CES, é importante seguir avanzando no tipo de formación e cualificación profesional que mellor se adapta ás demandas das empresas. Tamén considera importante impulsar estra-

teñas que permitan desenvolver a xestión do talento en Galicia, especialmente da nosa xuventude.

O CES considera necesario potenciar e mellorar os estudos de formación profesional, especialmente a formación profesional dual, para adecuar as cualificacións ás necesidades do mercado laboral e mellorar a empregabilidade da poboación.

No que respecta ao paro rexistrado nas oficinas de emprego en Galicia, descende novamente en 2017 ata as 194.400 persoas, un 8,6% menos que no ano anterior, un ritmo de caída sete décimas inferior ao do conxunto do Estado.

Tal como acontece co desemprego estimado pola EPA, o paro rexistrado redúcese tanto para homes como para mulleres, aínda que con distinta intensidade. O número de mulleres rexistradas como paradas nas oficinas de emprego en Galicia no ano 2017 foi de 109.048 (o 56,1% do paro rexistrado en Galicia), un 6,1% menos que no ano anterior, mentres que estaban rexistrados como parados 85.380 homes, un 11,4% menos que en 2016.

A análise do paro rexistrado por grupos de idade, mostra como a metade das persoas paradas rexistradas en Galicia teñen máis de 45 anos; en concreto os colectivos con maior nivel de desemprego son os de 55 a 59 anos (14,2%), seguido polos de 45-49 anos e 40-44 anos con porcentaxes superiores ao 13% en ámbolos dous casos.

O incremento da actividade económica desde o ano 2014 incidiu nun descenso continuado do desemprego nos distintos sectores, destacando tanto a evolución do sector industrial como o da construción. Dunha banda, o número de parados rexistrados nas actividades industriais é menor ao existente no ano 2008. Doutra banda, a construción sitúase en niveis de desemprego similares aos previos á crise económica. No caso do sector primario e servizos os niveis de paro rexistrado en 2017 son en torno a un 42% superiores aos do ano 2008.

A desagregación do desemprego rexistrado nos distintos sectores económicos, mostra como o 66,1% do total de paro rexistrado en Galicia en 2017 está no sector servizos, seguíndolle en importancia o sector industrial (11,6%), a construción (10,1%) e o sector primario (3,7%).

Poboación inactiva

Finalmente, a poboación economicamente inactiva estimada pola EPA en Galicia é de 1.093.600 persoas, o 6,9% do total estatal, poboación que se mantén estable en relación ao ano anterior, como consecuencia dun descenso de 5.200 mulleres inactivas e un aumento de 4.900 homes nesta situación. A principal causa de inactividade é a xubilación (47,3% do total de persoas economicamente inactivas), seguida polas persoas dedicadas ás labores do fogar, cun 19,2% das persoas inactivas, dentro deste colectivo o 85,4% son mulleres. O CES insta os poderes públicos a intensificar a loita contra a economía somerxida e o emprego non declarado.

• Custos e salarios

Ao igual que no ano anterior, o custo laboral por traballador emes aumenta en Galicia no ano 2017, situándose este incremento no 1,8% (0,2% de media no conxunto do Estado) para acadar os 2.288,87 euros de media, un 10,1% menos que en España. O importe do custo laboral por traballador e mes acadaron en Galicia no último ano os 1.472,28 euros, 166,95 euros menos que a media estatal, o que sitúa a Galicia como a cuarta Comunidade Autónoma cos custos salariais ordinarios máis baixos

O sector de actividade cos custos laborais máis elevados en Galicia e España foi a industria, cunha media de 2.712,02 euros en Galicia, o 88,5% da media estatal. Séguenlle a construción, cun custo medio de 2.396,51 euros (o 92% do custo medio estatal) e os servizos, con 2.175,64 euros (o 88,9% da media española).

No que respecta á produtividade do traballo, pódese realizar unha aproximación á produtividade aparente do factor traballo, tomando como indicadores ben o cociente entre o PIB nominal e o emprego equivalente a xornada completa, ben como a relación entre o PIB e o

número de horas traballadas. En 2017, o PIB en termos monetarios (prezos correntes) medrou un 4,1% en Galicia, unha décima máis que no conxunto do Estado, en tanto que o número de postos de traballo medrou un 1,8% e as horas traballadas un 1,2%. Deste xeito a produtividade mellorou un 2,3% no primeiro caso, e un 2,9% se se mide en relación ás horas traballadas (1,2% e 2,3% no Estado, respectivamente).

O CES valora positivamente as melloras de produtividade que se están dando no mercado de traballo e considera importante que se sigan facendo esforzos na mellora dos procesos produtivos e na innovación.

Se considera o número de postos de traballo equivalentes a tempo completo, a produtividade do factor traballo en Galicia supón en 2017 o 94,7% da produtividade no conxunto do Estado, fronte ao 87,8% do ano 2008.

No caso da produtividade por hora traballada, esta porcentaxe é do 88,9% en 2017, fronte ao 82,1% de 2008. Atendendo á súa distribución sectorial, todos os sectores presentan en Galicia unha produtividade aparente do emprego inferior á do conxunto do Estado, salientando o reducido peso da industria manufactureira. Asemade, cómpre salientar unha evolución máis positiva en comparación co conxunto de España no caso dos sectores de construción e os servizos, a diferenza do acontecido no caso do sector primario.

Ingresos salariais nas fontes tributarias

Tal como sinala o Instituto Galego de Estatística, a evolución do número de asalariados segundo o grupo de poboación ao que pertencen mostra a perda de peso do grupo no que os salarios constitúen a única fonte de ingresos, a favor dos que perciben ingresos por salarios e pensións e, sobre todo, por salarios e prestacións por desemprego que no ano 2001 supoñen o 12% da poboación asalariada e no ano 2016 o 16%. En síntese, se no ano 2001 os asalariados que ao longo do ano só tiñan como fonte de ingreso os salarios supoñían o 82% do total, no ano 2016 esta porcentaxe baixa ata o 76%, debido fundamentalmente ao incremento do paro e ao envellecemento da poboación.

Os ingresos salariais medios declarados en Galicia a Fazenda ascenderon no ano 2016 (último ano dispoñible) ata os 18.114 euros, o 96,2% do total estatal, o que supón un incremento de 275 euros en relación ao ano anterior. Esta evolución ven explicada polo incremento do 1,7% dos asalariados e dun 3,3% da masa salarial.

Tanto en Galicia como no Estado o ingreso salarial medio bruto das mulleres é sensiblemente inferior aos homes. En Galicia os homes declaran un ingreso medio de 20.243 euros, o 96,3% da media estatal, en tanto que o das mulleres ascende ata os 15.730 euros, o 96,6% do ingreso salarial medio das mulleres en España. Tanto en Galicia como no Estado o diferencial salarial entre homes e mulleres sitúase en torno ao 22%, levemente superior ao do ano anterior.

A rama de actividade con ingresos salariais medios máis altos segue sendo a das entidades financeiras e aseguradoras, con 32.025 euros, máis do dobre do declarado no sector primario, cun salario medio de 14.296 euros brutos anuais. Cómpre destacar que cinco ramas de actividade presentan uns ingresos salariais medios declarados superiores ao salario medio anual en Galicia: industria extractiva, enerxía e auga; industria; información e comunicacións; entidades financeiras e aseguradoras; e servizos sociais. Estas cinco actividades concentran o 43,5% dos asalariados en 2016.

Seguindo coa análise realizada polo IGE, as fontes tributarias, permiten obter unha aproximación ao grao de desigualdade no tempo e no ámbito territorial calculando, a través da información relativa aos tramos de percepcións anuais por salario, o índice de Gini.

Se comezamos polos salarios máis baixos, vese que en Galicia hai un 31% da poboación asalariada que percibe un 7% da masa salarial (en España ese 7% o percibe o 34% dos asalariados) e que o 62% absorbe o 31% dos salarios en Galicia, e en España o 61% dos asalariados o 26% da masa salarial.

Se nos situamos nas rendas salariais máis elevadas, en Galicia un 10% dos asalariados reciben o 29% da masa salarial, en cambio en España un 12% dos asalariados recibe o 26% dos salarios totais.

A desigualdade nos ingresos por salarios, é maior nas mulleres que nos homes nas catro provincias, sendo Lugo a que rexistra a diferenza máis elevada.

Por provincias o maior grao de desigualdade rexístrase nas provincias de A Coruña e Pontevedra e o menor en Lugo. En canto á evolución temporal, obsérvase o mesmo comportamento nas catro provincias: o grao de desigualdade diminúe ata o ano 2008 para crecer de novo no 2016. En todas as provincias, agás en Lugo, o índice supera ao acadado no ano 2001, producíndose a maior diferenza na provincia de Pontevedra que supera ao índice de 2001 en case un 3%.

• Relacións laborais e formación

En 2017 aumentou novamente o número de convenios existentes en Galicia, en tanto que a 31 de decembro se rexistra un total de 977 convenios, 32 máis que na mesma data do ano anterior, dos que 30 son de empresa e 2 de sector. Os 977 convenios existentes en Galicia afectan a 437.895 persoas traballadoras, case 14.000 persoas máis que no ano anterior.

No último ano asináronse un total de 139 convenios colectivos con efectos para 2017 (24 convenios máis que no último ano), incrementándose de xeito moi notorio o número de traballadores afectados por estes convenios, que se sitúa en 163.027 persoas, case 124 mil máis que no ano 2016. Así mesmo, revisáronse 28 convenios que afectan a máis de 38 mil traballadores, en torno a 7 mil persoas traballadoras menos que en 2016. Finalmente, negociáronse por primeira vez 34 convenios, 3 máis que en 2016, correspondendo 32 a convenios de empresa e 2 a convenios de sector. Estes 34 convenios afectan a 9.268 persoas traballadoras, o que supón unha medra de máis de 8.500 persoas.

O incremento salarial medio pactado nos 167 convenios asinados ou revisados en 2017 foi 1,57%. A diferenza do acontecido no ano anterior, este incremento é superior ao rexistrado polo IPC real galego (1,2%).

En Galicia a xornada media pactada, tendo en conta só os convenios que a regulan de xeito anual, incrementábase no último ano para situarse nas 1.770,2 horas/ano, o que 32,2 horas máis que no ano anterior. No concer-

nente ao número de horas pactadas por traballador e mes, Canarias é a comunidade autónoma co maior número de horas pactadas, con 154,3 horas, seguida por, Madrid, Baleares, Cantabria e Galicia, que superan as 151 horas mensuais.

O número de horas mensuais efectivamente traballadas, entendidas como as realmente traballadas tanto en períodos normais de traballo como en xornadas extraordinarias incluídas as horas perdidas no lugar de traballo, acadan en Galicia as 130,1 horas no ano 2017, fronte ás 128,9 horas no conxunto do Estado. Os traballadores a tempo completo teñen en Galicia 144,8 horas efectivamente traballadas, en torno á media estatal, e os traballadores a tempo parcial, un total de 75 horas ao mes (77,9 horas no conxunto do Estado).

Finalmente, un aspecto a ter en conta á hora de analizar os convenios colectivos é a súa inaplicación. No ano 2017 rexístrase un leve aumento no número de inaplicacións de convenios (67 fronte aos 62 do ano anterior) que vai acompañado dunha redución do número de traballadores afectados, 953 persoas traballadoras, un 26,6% menos que no ano anterior.

O CES recomenda que se habiliten mecanismos para facilitar ás empresas en dificultades económicas a posibilidade de reducir xornadas e/ou repartir traballo en vez de recorrer ao despido das persoas traballadoras.

En relación aos efectos das medidas de regulación de emprego, en Galicia no ano 2017 prodúcese un descenso moi significativo no número de persoas traballadoras afectadas por expedientes de regulación de emprego, con 3.339 persoas afectadas, a metade que no ano anterior e un 5,8% do total do Estado. O número total de traballadores afectados por procedementos de despido colectivo, suspensión de contrato e redución de xornada comunicados á autoridade laboral no ano 2017 en Galicia foi de 1.038, 1.949 e 352 persoas, respectivamente. Estas cifras supoñen un descenso en relación ao ano anterior do 38,9%, 54,7% e 48,5% en cada caso. No último ano asináronse 164 procedementos pactados e 21 non pactados, e descenden ata os 20 os procedementos en período de consultas.

No que respecta aos aspectos relacionados co ámbito da **seguridade e saúde no traballo**, en Galicia no ano 2017 rexístrase un incremento do 9,2% no total de accidentes de traballo con baixa laboral, acadando os 27.286 sinistros. Este incremento prodúcese nas catro provincias e en todos os sectores, agás na pesca.

O aumento no número de accidentes rexistrouse só no caso dos accidentes leves, descendendo tanto os accidentes graves coma os mortais. No ano 2017, os accidentes leves aumentan en Galicia un 9,7% (4.365 accidentes máis), os mortais diminuíron un 24,6% (14 menos) e os accidentes graves reducíronse un 11,9% (59 accidentes menos). A distribución sectorial dos accidentes mostra como o sector servizos é a actividade con maior número de accidentes laborais con baixa en xornada de traballo en Galicia, ao concentrar case a metade dos accidentes, con 13.436 accidentes, seguido polo sector industrial, que rexistrou 8.221 accidentes (o 30,1%), e a construción, con 3.312 accidentes (o 12,1% dos accidentes en Galicia).

O CES insiste na necesidade de seguir avanzando nas medidas que melloren a seguridade e a saúde no traballo e insta ás administracións a seguir promovendo o fomento dunha cultura de prevención, especialmente nas pemes.

O índice de incidencia da sinistralidade laboral, que relaciona o número total de accidentes en xornada de traballo con baixa co número medio de afiliacións a réximes da Seguridade Social coa continxencia de accidentes de traballo especificamente cuberta, acadou en Galicia os 3.399 accidentes por cada cen mil traballadores afiliados, cifra lixeiramente superior á media estatal (3.334 accidentes)

No ano 2017 volve a aumentar o número de procesos iniciados de baixas por continxencias comúns e profesionais. Así mesmo, aumenta a incidencia media por cada mil traballadores protexidos en continxencias comúns e continxencias profesionais. No que respecta ás baixas laborais por continxencias comúns, a duración media aumenta ata os 63,6 días, fronte aos 39 días de media estatal. Nas baixas por continxencias profesio-

nais, a duración media dos procesos tamén cae levemente ata os 50,4 días, sendo Galicia a segunda comunidade cunha duración media máis elevada.

Finalmente, no que respecta ás enfermidades profesionais, dun total de 1.491 casos rexistrados, 845 cursaron baixa laboral, sendo o sector industrial, con 750, seguido do sector servizos, con 629, as ramas de actividade onde máis casos se rexistran.

Finalmente, e no que respecta ás **políticas de formación para o emprego**, na data de peche desta Memoria só se dispón de datos da formación profesional para o emprego no que respecta ás accións formativas dirixidas prioritariamente a persoas desempregadas. A este respecto en Galicia no ano 2017 programáronse un total de 51 accións en centros de iniciativa privada, cun orzamento total de 622 mil euros, aos que asistiron 790 persoas e 186 cursos en centros propios, cun orzamento de case 9 millóns de euros, aos que asistiron 2.747 alumnos.

O CES pon de manifesto a necesidade de avaliar a eficacia das políticas activas de emprego para comprobar en que medida compren cos seus obxectivos. O CES considera que é preciso reforzar a dotación orzamentaria destinada ás políticas activas de emprego para mellorar o papel que ten na empregabilidade e na cualificación dos traballadores e traballadoras en xeral.

As principais accións formativas nos centros de iniciativa privada son as que pertencen á formación complementaria con 41 cursos e 623 alumnos, en torno ao 80% do total. En centros de titularidade da Xunta de Galicia impartíronse un total de 186 cursos de formación profesional para o emprego. Estes cursos prográmanse principalmente na provincia da Coruña con 91 cursos e 1.357 alumnos, sendo as actividades máis importantes, en canto á súa dotación orzamentaria, as de “Transporte e Mantemento de Vehículos” “Instalación e Mantemento” e “Electricidade e electrónica”, que concentran o 36% do orzamento total.

O CES insta a que se profundice nas accións específicas para favorecer a inserción ou reinserción laboral dos colectivos en risco de exclusión social.

3.

Dinamismo do tecido produtivo

• Estrutura produtiva

O Produto Interior Bruto (PIB) da economía galega no ano 2017, segundo os datos das Contas Económicas do IGE, ascendeu a 61.140,7 millóns de euros (prezos correntes). O maior peso corresponde ao sector servizos, co 63,6% do PIB total, seguido da industria co 16,4%, da construción, cun 6%, e do sector primario, co 4,7%. Os impostos netos sobre os produtos representan o 9,3% do PIB.

Por segundo ano consecutivo, o crecemento do 3,1% do PIB galego en termos reais caracterízase polas taxas de variación interanuais positivas tanto nos catro grandes sectores como nas distintas ramas de actividade, aínda que cunha intensidade diferente en cada caso. Dunha banda, o sector da construción presenta a taxa de variación interanual máis elevada, cunha medra do 3,5%, seguido polo sector servizos, cun 3,3%. O sector primario e a industria medran no último ano un 1,7%. Se se considera a evolución das distintas ramas de actividade, o comercio, transporte e hostalería é a que presenta a maior taxa de crecemento, cun 6,3% respecto ao ano anterior, superando ao subsector de información e comunicacións, e o da industria

manufactureira, cunhas taxas de variación interanual do 5,1% e 4,2%, respectivamente.

O CES insiste na necesidade de apostar firmemente pola xeración de coñecemento para a innovación, como se desprende do informe aprobado en decembro de 2017 “Por unha alianza no sector industrial galego”.

O CES entende que é preciso facer esforzos para potenciar os servizos de calidade vinculados ao sector industrial e a economía 4.0, coa participación do comercio electrónico, que pode converterse nunha ferramenta imprescindible para determinados sectores.

Segundo os datos da Contabilidade Rexional de España, o peso da economía galega no total estatal mantense estable arredor do 5,2% do PIB do Estado, sendo esta porcentaxe do 5,5% no caso da ocupación medida en termos de postos de traballo equivalentes a tempo completo. En termos de poboación, o peso relativo de Galicia é no 5,8%.

• **Sector primario**

O sector primario galego está considerado como un sector estratéxico, tendo en conta que a súa relevancia vai máis alá do seu impacto estritamente económico. Así, a estrutura produtiva e territorial de Galicia aséntase en gran medida sobre este sector, e asemade, incide de maneira directa tanto sobre a fixación da poboación como na preservación do medio ambiente.

O VEB a prezos básicos xerado en Galicia polas actividades agrarias presenta no ano 2017 un incremento no ritmo de crecemento, ao medrar un 1,7% no último ano, seis décimas máis que no ano anterior. A ocupación, medida a través dos postos de traballo equivalente a tempo completo, presenta un crecemento inferior ao do ano anterior, rexistrándose unha medra do 3,5%, 1,1 puntos menos que en 2016.

O CES considera estratéxico o sector primario pois incide de maneira directa tanto na fixación da poboación como na preservación do medio ambiente.

En termos nominais, o valor engadido bruto en termos correntes xerado polo sector (sen considerar as actividades industriais relacionadas) increméntase ata os 3.108,5 millóns de euros, un 7,7% superior ao contabilizado no ano precedente (7,4% de media no Estado). O peso relativo do VEB xerado polo sector en Galicia no total estatal mantense no 10,3%, o que a sitúa como a segunda Comunidade autónoma con maior contribución tras Andalucía, cun 30,8%. Tras o sinalado avance do sector primario, a Contabilidade Rexional de España (INE) amosa que a súa achega ao PIB total da economía galega aumenta ata o 5,1%, dúas décimas máis que no ano anterior. Esta porcentaxe case duplica o peso medio do sector na economía estatal, que no ano 2017 se sitúa no 2,6%.

Dende o punto de vista do emprego, e con base na Enquisa de poboación activa (EPA), a poboación ocupada no sector (agricultura, gandería, caza e silvicultura, pesca e acuicultura) aumenta por segundo ano consecutivo, acadando en 2017 un total de 75.200 persoas ocupadas, 3.800 persoas máis que no ano anterior. Neste último ano, este incremento explícase tan só pola

medra estimada no sector agrario, onde a ocupación aumenta en 6.200 persoas (12,6% máis que no ano anterior) para situarse nas 55.400 persoas ocupadas. Por contra, as actividades relacionadas coa pesca e a acuicultura experimentan un descenso do 10,8% (2.400 persoas menos), para situarse a ocupación en 19.800 persoas. A achega ao emprego total do sector no conxunto do Estado mantense no 9,2%.

O número total de explotacións agrarias en Galicia descende no ano 2016 (último dato publicado) ata as 76.410, o 8,1% do total de explotacións do conxunto do Estado, das que 53.300 corresponden a explotacións gandeiras, case a cuarta parte do total de España. Comparado co ano 2007, Galicia experimentou descenso do número de explotacións agrarias do 13,2% (-9,5% no Estado), sendo esta caída superior ao 33% no caso das explotacións gandeiras (-20,3% en España). A pesar desta caída, o valor da produción aumenta en Galicia ata os 2.468,6 millóns de euros, o que supón o 6,4% do valor total no conxunto do Estado, medio punto porcentual máis que no ano 2007.

Se se consideran as explotacións onde o consumo propio supera o 50% da produción final, Galicia conta en 2016 cun total de 15.700 explotacións que cumplan esta característica, o que representa máis da quinta parte das explotacións agrarias galegas fronte ao 3,5% no total estatal (en 2007 estas porcentaxes eran tan só do 1,1% en Galicia fronte ao 0,3% no Estado).

Dentro do subsector agrogandeiro en Galicia, a principal rama de actividade é a produción de leite. As explotacións lácteas galegas achegan case o 40% da produción total do Estado, manténdose entre as 10 primeiras rexións lácteas da Unión Europea.

A produción de leite de vaca en Galicia ascende no ano 2017 ata as 2,7 millóns de toneladas, o que supón o 37,9% da produción total de leite en España, e sitúa a comunidade autónoma como a primeira produtora nacional, triplicando a produción de Castela-León, segunda comunidade por volume de produción (12,7%). En relación ao ano anterior, o volume de leite producido aumenta un 2,2% (57.716 toneladas máis), dúas décimas por riba do rexistrado no conxunto do Estado.

En paralelo ao incremento da produción, o prezo medio por litro de leite percibido polo produtor en Galicia ascende no último ano ata os 30,6 céntimos de euro, situándose a media estatal en 31,9 céntimos por litro. No último ano, o diferencial coa media española redúcese ata os 1,3 céntimos (1,8 céntimos en 2016).

No concerne ao subsector vitivinícola, a campaña do ano 2017 estivo condicionada polas condicións climatolóxicas, que fixo que fose unha das primeiras en comezar e tamén unha das máis longas. A produción de viño ascendeu no último ano ata os 61 millóns de quilos de uva, o que supuxo un incremento do 2% en relación á campaña anterior. Este incremento estivo influenciado polo bo comportamento da Denominación de Orixe Rías Baixas, que presenta a súa mellor campaña tras a de 2011. No ano 2017 recolleitáronse nesta DOP un total de 39,3 millóns de quilos, un 17,7% máis que no ano anterior, ascendendo a produción de viño ata os 269.685 hectolitros, un 18,2% máis que na campaña anterior.

Fronte a este incremento, a produción permanece practicamente estable na DO da Ribeira Sacra, acadando os 5,5 millóns de quilos de uva (5,6 millóns no ano anterior), en tanto que descende nas outras tres denominación de orixe, destacando a DO Monterrei, cunha caída da produción do 35,5% (1,6 millóns de quilos menos), ou a DO de Valdeorras, cun descenso do 10,2% (0,5 millóns de quilos menos).

Outras actividades dentro do subsector agrogandeiro, como a agricultura ecolóxica, adquiren cada vez maior importancia, tanto cualitativa como cuantitativamente. Dunha banda, a superficie inscrita como ecolóxica en Galicia aumenta en 2017 máis dun 15% en relación ao ano anterior, para situarse nas 31.916 hectáreas (máis do 40% está dedicada a pastos e prados permanentes). Doutra banda, o valor da produción controlada polo Consello Regulador de Agricultura Ecolóxica (Craega) medrou un 41,5%, acadando os 59,1 millóns de euros. O leite e os seus derivados seguen a ser os que máis volume de vendas certificadas obtiveron, con 18,5 millóns de euros, seguidos pola carne e derivados e as conservas de peixe (8,7 e 7,7 millóns de euros respec-

tivamente). Estes tres produtos concentran o 59,1% do valor total en 2017, case dous puntos porcentuais menos que no ano anterior (60,9%).

Outras actividades de grande importancia na nosa comunidade son as integradas no subsector mar-industria. O número de embarcacións operativas con porto base en Galicia ascende no último ano ata as 4.419 en terceira lista (buques de pesca extractiva e marisqueo) e 1.280 en cuarta lista (buques auxiliares de pesca ou de actividades de acuicultura). No referido ás embarcacións da terceira lista, o cómputo global de 2017 amosa a continuidade na tendencia dos últimos anos en relación á caída no número de unidades, cun moderado descenso do 0,2% con respecto a 2016 (once buques menos que no ano anterior), rexistrándose este descenso tanto no caso do caladoiro nacional (Cantábrico-Noroeste), con seis buques menos, como nas pesqueiras internacionais e comunitarias, con catro e un pesqueiro menos, respectivamente.

A actividade pesqueira e marisqueira das distintas lonxas galegas ao longo do ano 2017 rexistra novamente un aumento tanto do seu volume de produción (13% máis) como na súa facturación (3,1% máis). Tras estes incrementos, o volume de produción acada as 212,9 miles de toneladas, ascendendo o seu valor ata os 507 millóns de euros. A lonxa do porto de Vigo, a pesar do lixeiro descenso (-0,8%), continúa sendo a máis importante en termos de ingresos xerados pola súa primeira venda, con 115,4 millóns de euros, mentres que en termos de volume de produción, A Coruña (Lonja Coruña S.A.) é a que máis tonelaxe rexistra, con 47,5 miles de toneladas no ano 2017 (18,5% máis que no ano anterior).

As axudas da Política Agraria Común e da Política Pesqueira Común no exercicio 2016 ascenden a 182 millóns de euros no caso do pago con fondos UE do Fondo Europeo Agrícola de Garantía (FEAGA) e ata os 139,5 millóns de euros no caso do Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (FEADER). En relación ao importe total en España, estes pagos representan só o 3,3% do total estatal para o FEAGA e o 8,5% no caso do FEADER.

O CES ve preocupante o escaso peso das axudas agrarias de fondos europeos no total estatal, e considera que deberían primar as axudas aos agricultores e gandeiros a título principal e a aqueles que contribúen ao sostemento do sector primario e ao desenvolvemento do territorio.

• **Sector industrial**

Os datos recollidos na Contabilidade trimestral de Galicia (IGE) reflicten que o sector industrial no seu conxunto (incluída a actividade extractiva e a enerxía), rexistrou no último ano un crecemento do 1,7%, o que supón unha ralentización respecto á taxa de variación interanual rexistrada no ano anterior. A industria manufactureira presentou un bo comportamento no conxunto do ano 2017, comportándose como un dos sectores máis dinámicos da economía galega cunha medra do 4,2%, sete décimas superior á taxa do ano anterior.

En termos nominais, o valor engadido bruto xerado no ano 2017 polas ramas industriais ascendeu ata os 11.481 millóns de euros (6,3% máis que en 2016), o que representa o 6% do total estatal segundo os datos da Contabilidade Rexional do INE. Esta porcentaxe mantén a Galicia como a sétima comunidade autónoma con maior peso. A importancia do sector industrial reflíctese en que achega, segundo a CRE, o 18,9% do PIB total a prezos de mercado da economía galega (18,5% no ano anterior), e representa o 14,6% no caso da industria manufactureira (14,1% en 2016). Estas porcentaxes son superiores ás rexistradas no conxunto do Estado tanto para o sector industrial (incluída a enerxía), que representa o 16,4% do PIB, como no caso da industria manufactureira, que en España supón o 13,1% do PIB a prezos correntes.

O índice de produción industrial (IPI), que permite observar a evolución da actividade produtiva a curto prazo, presenta no ano 2017 unha medra media anual do 1,8%, unha variación non só inferior á rexistrada no conxunto do Estado (2,6%), senón tamén significativamente máis reducida que a taxa de variación interanual do ano anterior, que se situou no 4,1% (1,6% en Es-

paña). Así mesmo, o IPI correspondente ao conxunto das ramas da industria manufactureira galega presenta no último ano unha medra do 4,7% respecto ao ano anterior (2,9% en España).

As ramas que presentan as maiores achegas positivas á taxa de variación media do IPI no ano 2017 foron a de confección de roupa de vestir, que achega 1 punto, a de fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento, que contribúen con 0,9 puntos, e as actividades englobadas na industria da madeira e da cortiza, agás mobles; cestaría e espertaría, con 0,8 puntos. Por contra, entre as repercusións negativas salientan as actividades de fornecemento de enerxía eléctrica, gas, vapor de auga e aire acondicionado, que resta 1,9 puntos á taxa de variación media no ano 2017, e as de fabricación doutro material de transporte, que resta 0,9 puntos.

Outra variable que permite observar a evolución do sector industrial son as vendas da produción da industria manufactureira galega, que descendieron no ano 2016 (último dispoñible) un 0,9% respecto do ano anterior, acadando un valor de 25.915,7 millóns de euros, o 6,8% do total estatal. As agrupacións que presentan unha maior achega ao valor total das vendas en Galicia son as actividades de alimentación, bebidas e tabaco (24,5% do total) e material de transporte (24%).

Os datos de afiliacións á Seguridade Social a 31 de decembro de 2017 reflicten que por terceiro ano consecutivo as actividades industriais presentan no seu conxunto unha medra da ocupación. O sector industrial en Galicia tiña no último ano un total de 140.194 afiliacións, 3.671 máis que na mesma data do ano anterior, destacando pola súa importancia cuantitativa os aumentos rexistrados nos subsectores da fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento (699 afiliacións máis); na industria da alimentación (722 afiliacións máis); e no das ramas de reparación e instalación de maquinaria e equipamento (507 afiliacións máis). Por contra, as maiores reducións prodúcense no caso da confección de roupa de vestir, con 103 afiliacións menos. A EPA estima 171.200 ocupados no sector industrial no ano 2017, 9.300 ocupados máis que no ano anterior, sendo esta medra de 7.300 persoas no

caso da industria manufactureira (154.600 persoas empregadas en 2017). O devandito incremento na industria manufactureira concéntrase fundamentalmente na industria da alimentación bebidas e tabaco (6.800 ocupados máis); descendendo en 1.000 persoas ocupadas no caso da Metalurxia e produtos metálicos, electrónicos, eléctricos e maquinaria; e en 200 na industria da madeira, papel e mobles.

No que se refire ao subsector enerxético, cómpre mencionar, dada a incidencia directa que o prezo da electricidade ten no desenvolvemento do sector industrial, que os consumidores industriais en España, con consumos entre 500MWh e 2.000MWh, pagan un 22% máis por KWh consumido que na UE-28. Comparando os datos do segundo semestre de 2017 cos do primeiro semestre de 2008, fronte ao descenso de case un 12,5% no conxunto da UE, en España o prezo da electricidade para estes consumidores industriais medra un 7,3%.

A xeración neta de enerxía eléctrica acadou en 2017 os 23.767,8 GWh (datos acumulados a novembro), o 10% do total estatal; correspondéndolle o terceiro posto entre as comunidades cunha maior porcentaxe de xeración eléctrica, por detrás de Cataluña e Andalucía. En relación co tipo de xeración, o 41,1% da xeración neta total en Galicia procede do carbón, seguido do 25,9% da produción de enerxía eólica e do 12,6% da hidráulica. O forte descenso da xeración eléctrica procedente da hidráulica explica que o peso da xeración de electricidade procedente de fontes renovables descenda en Galicia ata o 40,2% (58,9% no ano anterior).

O CES observa con preocupación o elevado prezo da electricidade para os consumidores industriais, pola súa incidencia directa no sector, constatando que o prezo tanto en Galicia como en España está por encima da media de UE-28. Cómpre mellorar os custos da enerxía facilitando a xeración distribuída, a difusión de redes intelixentes de electricidade e a potenciación dun *míx* tecnolóxico que incorpore o uso de renovables.

A demanda de enerxía en Galicia é de 18.096,8 GWh, o 7,4% da enerxía inxectada na rede a nivel nacional, rexistrándose un saldo de intercambios excedentario de 6.389,7 GWh.

No que atinxe ao consumo de produtos petrolíferos na comunidade autónoma, no ano 2017 ráchase a tendencia descendente de anos anteriores, aumentando a súa demanda un 0,6% respecto ao ano anterior (2,3% en España). Tras esta evolución, o consumo destes produtos ascende en Galicia a 2.494,2 miles de toneladas métricas, o que representa o 6,9% do total estatal.

O sector da automoción en Galicia ten gran importancia tanto en termos de VEB como de emprego, así como por todos os efectos positivos que se derivan da implantación dunha industria altamente tecnolóxica nun territorio.

O conxunto de empresas cuxa actividade principal é a fabricación de vehículos de motor, remolques e semirremolques (división 29 da CNAE 2009), que comprende a fabricación de vehículos de motor, así como as súas partes e pezas, tivo unha produción en Galicia no ano 2015 (último dispoñible) de 1.323,6 millóns de euros e xerou 15.779 postos de traballo. Esta rama de actividade representa o 18,8% do valor engadido bruto xerado pola industria manufactureira no ano 2015 e o 12% do emprego neste subsector.

A importancia do sector da automoción pode valorarse tamén en base aos datos facilitados por a Fundación Clúster da Automoción de Galicia (CEAGA). As 118 empresas que compoñen o clúster de automoción facturaron en 2017 un total de 8.860 millóns de euros, un 4,3% máis que no ano anterior. No último ano estas empresas acollen en torno ao 12% do emprego industrial, incrementando o seu investimento un 3,4% respecto ao ano anterior co obxectivo de adaptar as súas capacidades aos retos da industria 4.0.

Finalmente, no que atinxe ao sector naval, a recuperación do sector trasládase ao mercado de traballo, que a 31 de decembro de 2017 conta con 5.991 afiliacións, un 10,5% máis que na mesma data do ano anterior (569 afiliacións máis). Este incremento débese funda-

mentalmente á recuperación do sector na provincia de Pontevedra, onde as afiliacións medran un 18,8% (462 afiliacións máis) fronte ao 3,6% na Coruña (104 máis). As afiliacións nesta última provincia ascenden a 2.962, en tanto que en Pontevedra rexístranse 2.917 afiliacións.

No concernente á actividade contractual dos estaleiros galegos, no ano 2017 asináronse un total de 11 novos contratos (Asturias ten 21 contratos novos dos 38 asinados en 2017 en España), ascendendo o arqueo bruto compensado (CGT) ata os 74.242 CGT, un 40,5% máis que no ano anterior, o que sitúa a Galicia como a Comunidade autónoma con maior arqueo (o 43% do total estatal).

Asemade, Galicia conta cunha carteira de pedidos de 21 buques, que equivale a 142.597 CGT, o 28% do total estatal. No último ano, Asturias sitúase como a C.A. con maior número de buques en carteira, e o País Vasco como a que presenta maior arqueo ao acoller o 34% do total.

No que á actividade produtiva do sector se refire, no último ano segue aumentando o índice de actividade ponderada, medido en toneladas de rexistro bruto comparado (CGT). En 2017 este indicador superou as 40.100 CGT, o que a sitúa como a Comunidade con maior actividade, lixeiramente por diante de Asturias (39.021 CGT) e o País Vasco (35.284 CGT). Con todo, se se compara esta situación coa existente ao comezo da crise, obsérvase un notable descenso do índice de actividade ponderada, ao pasar das 172.878 CGT de 2008 ata as 40.118 CGT no ano 2017 (o seu valor mínimo acadase en 2014, con 26.488 CGT).

• Sector da construción

Por terceiro ano consecutivo, o valor engadido bruto xerado polo sector da construción presenta taxas de variación interanual positivas, situándose en 2017 no 3,5% fronte ao 1,6% do ano anterior (termos reais).

Comparado co total estatal, a Contabilidade Rexional do INE indica que o VEB xerado polo sector ascende a 3.760,5 millóns de euros, o que representa o 6,2% do total estatal, unha décima menos que en 2016. Ao igual

que acontece cos sectores primario e industrial, a importancia relativa da construción no PIB galego é superior á rexistrada no conxunto do Estado (6,2% en Galicia e 5,2% de media en España).

No que á ocupación se refire, as contas económicas reflicten unha medra do 0,8% do total de postos de traballo equivalente a tempo completo, que se sitúa en 70.860, o 7,1% do total galego. Doutra banda, a ocupación estimada pola EPA reflicte un descenso do 7,2% en relación ao ano precedente, o triplo do estimado no ano anterior, acadando as 66.600 persoas (5.200 ocupados menos). Comparado co conxunto do mercado de traballo galego, o peso relativo da poboación ocupada estimada pola EPA representa o 6,3% do total.

Se consideramos os visados de obra nova como un indicador adiantado da actividade do sector da construción, fronte ao incremento do 19,5% no número de visados, a superficie total a construír o fixo tan só nun 6,7%, porcentaxe significativamente inferior á rexistrada no ano anterior. Esta diferenza explícase pola caída da superficie a construír de uso non residencial, cun descenso superior ao 24%, mentres que a superficie para uso residencial medra un 23,2%, 2,4 puntos máis que no ano anterior.

En canto á licitación de obra pública, que representa unha parte moi significativa da produción do sector, o ano 2017 caracterizouse por un descenso do seu importe total do 32,3%, o que contrasta tanto co incremento rexistrado no conxunto do Estado (39,3%) como co comportamento experimentado en Galicia en 2016 (medrara un 13% respecto ao ano anterior). En termos nominais, a licitación pública acadou os 595,8 millóns de euros, 285,8 millóns menos que no ano 2016.

Por tipo de administración, a licitación pública da Administración xeral do Estado en Galicia descende un 64,4% fronte ao comportamento da licitación pública da Administración autonómica, que rexistra un incremento en torno ao 17% respecto do ano anterior, e o valor da licitación pública da Administración local que aumenta por riba do 7%. Tras esta evolución, a Administración autonómica, co 35,6%, é a administración con maior valor total da licitación pública, seguida pola

Administración local, co 33,7%. O 30,7% restante corresponde á licitación da Administración xeral do Estado (58,2% en 2016). No concernente á desagregación da licitación segundo tipos de obra, descende de maneira significativa a licitación en obra civil, que se sitúa en 385,4 millóns de euros, 326,8 millóns menos que no ano anterior, en tanto que aumenta a licitación en edificación ata os 210 millóns de euros (41,4 millóns máis que en 2016).

O CES demanda un maior esforzo investidor por parte da Administración Xeral do Estado en Galicia tendo en conta a forte caída experimentada na licitación da obra pública no último ano.

Outros indicadores que permiten analizar a evolución do sector da construción, son os indicadores de demanda no ámbito da vivenda, nos que destaca o relacionado co número de hipotecas constituídas así como os datos de compravendas de vivendas. Por unha banda, en Galicia aumenta tanto o número como o importe medio das hipotecas constituídas (6,7% e 2,1%, respectivamente). Por outra banda, incrementáanse as compravendas de vivendas un 8,7% en Galicia, un ritmo sensiblemente inferior ao acontecido no conxunto do Estado (14,6%).

Finalmente, cómpre destacar que o valor medio do índice de prezos da vivenda no ano 2017 aumenta tanto en Galicia como no conxunto do Estado. Mentres que en España o índice de prezos da vivenda aumenta un 6,2% en relación co ano anterior para situarse en 111,1 puntos (2015=100), en Galicia o incremento é do 1,7%, e o seu valor medio sitúase en 103,7 puntos.

• Sector servizos

O VEB xerado polo sector servizos aumentou no ano 2017 un 3,3% en termos reais, dúas décimas menos que no ano anterior, impulsado polo comportamento das actividades de comercio, transporte e hostalaría, que presentan un incremento do 6,3%, 1,1 puntos porcentuais menos que en 2016. En termos nominais, os datos da CRE do INE indican que o valor engadido bruto do sector servizos ascendeu a 36.787,3 millóns de

euros, o 60,5% do PIB galego, case seis puntos porcentuais inferior ao do conxunto do Estado (66,4%).

A mellora da actividade no sector servizos reflíctese nun incremento do emprego. O traballo equivalente a tempo completo no sector servizos medra en Galicia un 1,4% no último ano (cinco décimas menos que no ano anterior), sendo as “actividades profesionais” e as “actividades inmobiliarias” as que presentan as taxas de crecemento máis acusadas, cun 4,2% e 2,7%, respectivamente.

Tras unha medra do 0,6%, a EPA estima que no ano 2017 están ocupados no sector servizos un total de 739.800 persoas (4.200 máis que no ano anterior), o que representa o 70,3% do emprego en Galicia, e é especialmente importante a ocupación feminina xa que o 83,3% das mulleres ocupadas en Galicia traballan no sector servizos. Por ramas de actividade salienta o subsector do comercio e reparación de vehículos de motor, con 173.900 persoas, o 23,5% do emprego no sector, o das actividades sanitarias e servizos sociais, con 90.600 persoas (12,2%).

Atendendo á evolución do emprego respecto ao ano anterior, fronte a un incremento superior ás seis mil persoas nas actividades de comercio e hostalaría (6.900 e 6.300 persoas máis que no ano anterior), salienta o descenso no emprego en 4.200 persoas no ámbito da educación, en 4.000 ocupados no “resto de servizos” (CNAE 90-99) e en 3.000 persoas no subsector de transporte e almacenamento.

A consolidación do crecemento da demanda de consumo nos dous últimos anos favorece o crecemento da actividade comercial en Galicia. As vendas da rama de comercio aumentaron un 8,8% (10,2% no ano anterior), como resultado do bo comportamento das vendas no comercio por xunto e intermediarios do comercio, con avances de case o 12%, e do crecemento do comercio ao retalho. Por contra, a cifra de negocios das vendas e reparacións de vehículos de motor descenden un 4,3%.

Finalmente cómpre salientar que o bo comportamento da actividade non cambia a tendencia de anos anteriores, en canto ao descenso no número de establecemen-

tos. Neste sentido, o número de establecementos de comercio ao retalho o 1 de xaneiro de 2017 descendía en Galicia ata os 36.294, o que supón unha redución de 309 establecementos en relación á mesma data do ano anterior. O número de empresas de comercio ao retalho existentes en 2017 cae ata as 29.367 empresas, 428 menos que ano anterior, e son, como no caso dos locais, as empresas de comercio retalista en establecementos non especializados os que se reducen en maior número. Comparado co ano 2010 redúcese en case 3.800 o número de empresas de comercio minorista e en case 2.300 no de establecementos non especializados.

O subsector turístico mostra un ano máis un comportamento favorable en canto ao crecemento do número de viaxeiros e ao aumento nos días que permanecen no noso territorio. O número de turistas que chegaron a Galicia no ano 2017 ascendeu a case 4,5 millóns de persoas, un 3,5% máis que no ano anterior, o que representa o 4,3% do turismo nacional total. No último ano, o incremento experimentado tanto no caso dos viaxeiros residentes como dos non residentes é inferior ao estimado en Galicia (1,4% e 5,9%, respectivamente). Tras esta evolución, o 71% dos viaxeiros rexistrados nos establecementos hoteleiros galegos son residentes en España, sendo esta porcentaxe do 48,5% no conxunto do Estado.

En opinión do CES, a aposta polo turismo sostible debe ser un eixe prioritario en Galicia, así como a procura da desestacionalización que redundaría na estabilización do emprego.

Asociado ao incremento de viaxeiros, no ano 2017 prodúcese, tanto en Galicia como en España, un aumento paralelo nas pernoitas en establecementos hoteleiros. Ao longo do último ano, as pernoitas rexistradas en establecementos hoteleiros experimentaron en Galicia unha mellora do 6,5% respecto aos datos do ano precedente, acadando case as 8,8 millóns. A taxa de incremento do número de viaxeiros en Galicia é similar á rexistrada de media no Estado, medrando significativamente máis no caso das pernoitas (2,7% en España). Así mesmo, o índice de prezos hoteleiros presenta por terceiro ano consecutivo unha taxa de variación interanual positiva, aumentando no ano 2017 un 3,1%, unha

décima superior á do ano precedente. O incremento de ocupación e de prezos favorecen unha mellora da rendibilidade das actividades hoteleiras, que se observa tanto no incremento da tarifa media diaria, como dos ingresos medios por habitación dispoñible.

O CES entende que as esperadas melloras nas infraestruturas de transporte implicarán aumentos na entrada de turistas, cuestión que a nosa Comunidade ten que aproveitar para a diversificación espacial e temporal do turismo.

O abano de posibilidades de turismo extrahoteleiro amplíase cara outras opcións como poden ser as vivendas de uso turístico ou o turismo rural. Dunha banda, a evolución do turismo rural nos últimos anos segue sendo positiva atendendo ao número de viaxeiros e pernoitas, se ben este incremento é inferior ao rexistrado no ano anterior. Doutra banda, a 20 de setembro Galicia conta 2.987 vivendas de uso turístico, que representan o 45,8% dos aloxamentos turísticos e concentran o 11,1% das prazas (12.872 prazas). Territorialmente existe unha elevada concentración nas provincias da Coruña e Pontevedra (40% das prazas en cada unha), e máis concretamente nos municipios costeiros (Sanxenxo, que acolle o 25,3% das prazas galegas) e nas zonas cun grao intermedio de urbanidade.

No concernente ás peregrinacións a Santiago de Compostela, o número de peregrinos ascendeu no último ano a 301.036 persoas, 23.182 persoas máis que no ano anterior. O 56% das persoas que chegaron a Santiago son de nacionalidade estranxeira, destacando italianos, alemáns e estadounidenses. Entre as persoas de nacionalidade española, andaluces, madrileños e valencianos son os máis numerosos. Asemade, entre os distintos camiños de Santiago, o 60% percorreron o camiño francés e case un 20% o camiño portugués.

Dada a importancia do Camiño de Santiago no sector turístico galego, o CES insta a reforzar os investimentos en seguridade viaria, sinalización, aspectos ambientais e paisaxísticos, promoción do patrimonio, etc. que contribuirían a mellorar as prestacións de tódolos camiños.

No que respecta á evolución das actividades incluídas no subsector do transporte, a utilización dos diferentes servizos de transporte está condicionada pola evolución da actividade económica en xeral e polas infraestruturas existentes para a provisión do servizo. Por isto a estrada é a vía de comunicación máis importante tanto no tráfico de pasaxeiros como de mercadorías, seguíndolle en importancia o transporte marítimo nos portos do Estado no caso das mercadorías, e a vía aérea no transporte de pasaxeiros.

O movemento de mercadorías transportadas por estrada en Galicia rexistra no último ano un incremento do 10,9% do volume total respecto ao ano anterior, superando os cen millóns de toneladas (109,2 millóns).

O segundo medio de transporte en importancia en canto a volume de mercadorías transportadas é o marítimo que move aproximadamente a cuarta parte do total de mercadorías transportadas en Galicia. Tras unha medra do 8% en relación ao ano anterior, os portos de interese xeral moveron un total de 36.746,7 miles de toneladas (o 6,7% do total estatal). Comparado co ano anterior, cómpre salientar que todos os portos rexistran incrementos no movemento de mercadorías, salientando o comportamento da Autoridade portuaria de A Coruña e Ferrol-San Cibrao, cunha medra superior ao millón de toneladas (9,2% e 8,5%, respectivamente). Tan só o porto de Vigo presenta en 2017 un incremento interanual inferior á media estatal, ao medrar o movemento de mercadorías un 2,8% (7% en España), situándose este crecemento no 7,4% no caso de Marín-Pontevedra.

De acordo coas cifras ofrecidas polo Ministerio de Fomento, o tráfico ferroviario de mercadorías en Galicia foi de 2,3 millóns de toneladas, o que representa o 11,9% do total do Estado, concentrando a provincia da Coruña as dúas terceiras partes do movemento de mercadorías.

No concernente ao movemento aéreo de mercadorías, o volume transportado ao longo de 2017 no sistema aeroportuario galego aumenta significativamente respecto ao ano anterior, acadando un total de 3.621,7 toneladas transportadas (22,5% máis que en 2016). Con

todo, a pesar deste incremento, supón tan só o 0,4% do total estatal.

Finalmente, no concernente á evolución do tráfico aéreo de pasaxeiros, a pesar do dinamismo do sector turístico no último ano, no conxunto do sistema aeroportuario galego experimentouse un incremento porcentual inferior ao do total dos aeroportos españois tanto no caso do número total de operacións como do número de pasaxeiros, que supera os 4.850.000 pasaxeiros, un 3,3% máis que no ano anterior.

O aeroporto internacional máis próximo xeograficamente a Galicia, e competencia directa co sistema aeroportuario galego, é o aeroporto de Porto. Esta terminal continuou rexistrando máximos históricos ao mover no último ano un total de 10,8 millóns de pasaxeiros, un 14,9% máis que no ano anterior.

No que respecta ao transporte marítimo, no ano 2017 o tráfico de pasaxeiros nos portos de interese xeral aumentou no caso dos cruzeiros nun 9,3% para situarse nas 346.375 persoas, o 3,7% do total estatal. No que se refire ao número de viaxeiros de liña regular, o forte incremento rexistrado na ría de Vigo de case 247.000 viaxeiros, xunto co aumento en Marín-Pontevedra e Vilagarcía, explica a medra do 18% en Galicia.

O transporte de pasaxeiros en ferrocarril medra un 6,6% en relación co ano anterior. Así, o número de persoas que soben ao tren nas estacións galegas ascende en 2017 ata os 4,5 millóns. O número de viaxeiros de media distancia convencional aumenta en Galicia un 7,6%, e acada os 3,8 millóns de persoas, mentres que os de longa distancia o fan nun 1%, acadando os 693.000 pasaxeiros.

Ao longo do ano 2017 continúa o proceso de reestruturación do sistema financeiro, rexistrándose unha redución do número de oficinas das entidades de crédito. Neste último ano rexístranse en Galicia un total de 1.562 oficinas de entidades de crédito, 972 menos das existentes no ano 2008 e 38 menos das rexistradas en 2016. No eido do emprego, a 31 de decembro de 2017 as afiliacións no sector financeiro ascende a 9.512, cifra practicamente igual á do ano anterior (9.499 afiliacións)

e case cinco mil menos que en 2009 (14.370 afiliacións).

O CES ve con preocupación os efectos da reestruturación no sector financeiro, principalmente no ámbito rural, polo que considera necesario que esta transformación se leve a cabo tendo en conta as necesidades dos clientes.

O devandito descenso prodúcese nas catro provincias galegas e en gran parte dos concellos galegos. No ano 2017 hai en Galicia 41 concellos que non contan con ningunha oficina (24 en 2008) e outros 89 que tan só dispoñen dunha sucursal (56 en 2008). É importante mencionar a evolución experimentada na provincia de Ourense, onde 25 dos 92 concellos non contan con oficinas das entidades de crédito e 41 só teñen unha (10 e 18, respectivamente en 2008).

Por último, o volume de depósitos do sector privado nas entidades de crédito medra nun 2%, fronte ao incremento de tan un 0,5% no conxunto do Estado. O montante dos depósitos do sector privado en entidades de crédito en Galicia ascende no último ano a 58.228 millóns de euros, o 5,1% do total estatal.

• **Demografía empresarial**

A análise da demografía empresarial presenta un aumento do número de empresas con traballadores inscritos na Seguridade Social, así como un descenso do número de sociedades constituídas. Asemade, o número de sociedades extinguidas aumenta lixeiramente.

O 31 de decembro de 2017 o número de empresas con traballadores inscritas na S.S. en Galicia ascende a 82.273, tan só 415 máis que na mesma data do ano anterior. Ao igual que acontecía nos últimos anos, España presenta un mellor comportamento, ao rexistrar un incremento do 1,1% no número de empresas (0,5% en Galicia). O peso relativo das empresas galegas no total estatal sitúase no último ano no 6,2%.

A nivel provincial, este incremento prodúcese basicamente na Coruña e Pontevedra, con 334 e 196 empresas máis, permanecendo practicamente constante en

Lugo (15 máis) e Ourense (33 empresas menos). A nivel sectorial, a evolución é dispar, con incrementos no sector servizos (406 empresas máis; 0,7%) e no sector primario (58 empresas; 1%); sendo moi leve o descenso na industria e construción (-0,3%).

O 31 de decembro de 2017 había en Galicia 223.303 traballadores afiliados por conta propia na Seguridade Social, dos que 139.553 persoas son “autónomos propiamente ditos”, é dicir, non están integrados en sociedades mercantís, cooperativas ou outras entidades societarias, tampouco son colaboradores familiares nin están rexistrados como parte dalgún colectivo especial de traballadores. Tanto en Galicia como en España, no ano 2017 descende o número de autónomos propiamente ditos, sendo esta caída superior na Comunidade autónoma, cun 2,1% fronte ao 0,5% no conxunto do Estado. Deste xeito, o peso relativo no Estado redúcese ata o 7,1%, unha décima menos que no pasado exercicio.

O perfil maioritario do empresariado autónomo en Galicia mantense estable nos últimos anos. Este sería o dunha persoa que traballa no sector servizos, sen asalariados ao seu cargo, cunha soa actividade, varón, cunha idade comprendida entre 40 e 54 anos, de nacionalidade española, con cinco ou máis anos no seu negocio, e que cotiza pola base mínima de cotización.

No que respecta ao dinamismo empresarial, medido a través da evolución das sociedades mercantís constituídas e en extinción, no ano 2017 constituíronse en Galicia un total de 4.139 sociedades mercantís en tanto que se extinguiron 1.444. En termos de variación anual, o número de sociedades creadas é un 10,2% inferior ao ano anterior, e as sociedades en extinción aumentan un 0,9%.

A constitución de sociedades mercantís descende a nivel estatal un 6,9%, de xeito que o peso relativo das empresas creadas en Galicia redúcese en dúas décimas ata o 4,3%. A pesar do descenso do número de sociedades mercantís constituídas, o capital subscrito para a súa constitución aumentou en Galicia un 46,2% respecto ao ano anterior, acadando os 318 millóns de euros. Deste xeito, o capital medio subscrito medra un

62,8%, pasando de 47.184 euros no ano 2016 a 76.810 euros en 2017 (55.494 euros no conxunto do Estado).

Se se considera a relación entre o número de sociedades constituídas por cada 10.000 habitantes como indicador da taxa de creación de empresas, Galicia creou no último ano 15,3 sociedades por cada dez mil habitantes fronte ás 20,5 sociedades no conxunto do Estado.

No que se refire á extinción de sociedades, no último exercicio extinguíronse en Galicia un total de 1.444 sociedades mercantís, trece máis que no ano anterior (0,9%). En termos relativos, o número de sociedades mercantís extinguidas en Galicia por cada cen constituídas (índice de rotación), despois do descenso rexistrado en 2016, volve a incrementarse no último ano para situarse en case 35 empresas extinguidas por cada cen sociedades constituídas, sendo esta relación máis de catro puntos por riba da media española, que ascende ata as 30,2 empresas disoltas por cada cen constituídas. Cómpre mencionar que dende o ano 2010 este rateo sitúase por riba da media española.

Xunto á caída no número de empresas extinguidas, no último ano continúa o descenso do número de empresas en concurso de acredores. En 2017, as empresas en concurso de acredores descende en Galicia ata as 225, 40 menos que no ano anterior (-15,1%), sendo esta caída moito máis acusada que no conxunto do Estado (-4,7%).

Finalmente, cómpre salientar a evolución positiva no número de empresas rexistradas no Dirce. A 1 de xaneiro de 2017 Galicia conta con 198.538 empresas (1.385 máis que na mesma data do ano anterior), mantendo o seu peso relativo no total estatal no 6,1%. Esta evolución explícase en grande medida pola evolución do sector servizos, onde todas as ramas de actividade, agás o comercio, o transporte e hostalería, presentan un maior número de empresas. Asemade, experimentase un leve aumento no sector industria a diferenza do acontecido no caso da construción. O minifundismo empresarial galego, obsérvase en que o 54,4% (108.134) non teñen asalariados, e un 41,9% (83.434 empresas), teñen entre un e nove traballadores.

En opinión do CES, é necesario favorecer o desenvolvemento de novas iniciativas empresariais e facilitar que as empresas acaden un tamaño óptimo para a súa supervivencia, propiciando a orientación da actividade empresarial cara a proxectos innovadores e de alto valor engadido.

• Comercio exterior

O crecemento da actividade económica de Galicia caracterízase, segundo os datos das Contas Económicas, por manter o seu equilibrio atendendo á achega positiva tanto da demanda interna como externa ao longo dos últimos 14 trimestres. No conxunto do ano 2017, o saldo exterior neto contribuíu con 1,4 puntos ao crecemento agregado do PIB, achega significativamente superior á do conxunto do Estado (tres décimas).

As vendas galegas dirixidas tanto ao conxunto do Estado como a terceiros países ascenden a 32.300,5 millóns de euros, en tanto que as importacións acadan os 29.845,7 millóns. Así, o saldo positivo da balanza comercial acada os 2.454,8 millóns de euros, o que supón unha medra do 44,5% respecto ao ano anterior. A taxa de cobertura galega, entendida como o cociente entre exportacións e importacións, sitúase en 108,2% en tanto que a taxa de apertura, que mide a relación da actividade comercial total co PIB, foi do 101,6%, un punto máis que no ano anterior.

No concerne ás relacións comerciais con terceiros países, entre os aspectos máis salientables que caracterizaron o ano 2017 cómpre mencionar non só o acusado incremento do valor nominal das exportacións e importacións de produtos enerxéticos, senón tamén que se mantén practicamente constante o superávit da balanza comercial galega e a leve redución da elevada concentración xeográfica e sectorial.

A actividade comercial con terceiros países medra en Galicia un 9,4% no último exercicio como resultado tanto do incremento das exportacións (8,5%) como das importacións (10,5%). O volume total das compras e vendas galegas no exterior en 2017 acadou os 38.817,1 millóns de euros, 3.327,3 millóns máis que no ano an-

terior. O grado de apertura da economía galega a terceiros países ascendeu ata o 63,5%, o que supón o valor máis elevado dende o comezo da crise económica.

O CES quiere destacar o bo comportamento do sector exterior, o que constata a competitividade das empresas galegas. Neste senso, é importante avanzar nos instrumentos de apoio para lograr unha maior diversificación xeográfica e de produto, así como un incremento da base exportadora.

Atendendo á súa distribución segundo sectores de actividade, este comportamento ven explicado en gran medida pola medra de 1.539,4 millóns de euros experimentada no sector enerxético (59%), así como do sector de alimentos e semimanufacturas (559,4 e 550,3 millóns, respectivamente).

Galicia segue a amosar un incremento do saldo positivo da súa balanza comercial que ascende ata os 4.453,6 millóns de euros, un 1,4% respecto ao ano anterior (62,7 millóns de euros). Este saldo comercial representa o 7,4% do PIB no ano 2017, dúas décimas menos do rexistrado no ano anterior. As catro provincias galegas volven a amosar un superávit comercial, destacando non obstante o forte incremento experimentado na Coruña ao contrario do acontecido na provincia de Pontevedra. Na provincia da Coruña esta medra explícase fundamentalmente polo comportamento do sector téxtil, cun saldo positivo de 4.242,4 millóns de euros, un 28,5% máis que no ano anterior. Asemade, cómpre mencionar a medra dun 35,5% do saldo positivo no sector de alimentos, así como o elevado déficit no caso dos produtos enerxéticos (-1.100,8 millóns), que medra un 20,2% respecto ao rexistrado no exercicio anterior. No caso da provincia de Pontevedra, destaca o acusado aumento do déficit comercial no sector do automóbil, así como o incremento rexistrado no caso das manufacturas de consumo (téxtil e calzado, nomeadamente) e bens de consumo duradeiro. O subsector da pesca mantén nesta provincia un elevado déficit comercial, se ben inferior ao do ano anterior.

O valor total das importacións galegas de terceiros países medrou no último ano ata os 17.140,8 millóns de

euros (1.632,3 millóns superior ao rexistrado en 2016), o que representa o 5,7% do valor total das importacións españolas.

Os dous sectores máis importantes en termos monetarios seguen a ser os da automoción e o correspondente aos alimentos. Dunha banda, o sector do automóbil, tras unha medra do 9,5% en relación co ano anterior, sitúase como a actividade que presenta un maior importe ao acadar os 4.751,4 millóns de euros, que significa o 27,7% das compras exteriores galegas e o 11,6% das importacións estatais deste sector. A continuación sitúanse as importacións de alimentos, que concentra o 20,7 % do valor total das importacións galegas (3.224,2 millóns de euros) e o 10% das importacións españolas do sector de alimentación. Asemade, cómpre mencionar que o sector enerxético, influenciado polo incremento do prezo do petróleo, experimenta unha medra considerable no valor das súas compras exteriores (51,1%), acadando os 2.592 millóns de euros, o que supón o 6,4% do total estatal.

As importacións galegas concéntranse nos países da Unión Europea, de xeito que o 56,5% do valor total das compras exteriores procede da UE-28 (9.683,3 millóns de euros), sendo Francia o principal subministrador de Galicia, con 4.729,8 millóns de euros, seguida de Portugal, con 1.912 millóns. En relación ao ano anterior cómpre resaltar a redución da devandita concentración xa que a UE-28 concentraba en 2016 o 59,3%, e Francia e Portugal o 40,5%, máis de dous puntos por riba do acadado en 2017 (38,7%).

As exportacións de produtos galegos a terceiros países volve a presentar un comportamento positivo, cun incremento do 8,5%. O importe total das exportacións ascende a 21.676,3 millóns de euros, o que representa o 7,8% das exportacións españolas, seis décimas por riba do peso relativo do ano precedente. Este crecemento explícase pola evolución experimentada na provincia da Coruña, cunha medra do 17,1% (1.605,8 millóns máis) o que a sitúa como a cuarta provincia española con maior volume de exportacións.

O grupo de manufacturas de consumo é o máis importante tanto en termos de valor como en relación coa

súa importancia relativa no conxunto do Estado. As exportacións destes produtos ascenderon en 2017 a 6.701,1 millóns de euros, o 30,9% das vendas exteriores de Galicia, o que representa o 23,8% das exportacións españolas deste sector. Séguelle en importancia, no que en termos monetarios se refire, o sector do automóbil, cunhas vendas de case 3.552,2 millóns de euros, o que supón o 16,4% das exportacións galegas e o 7,9% das exportacións españolas do sector.

O incremento máis importante tanto en termos relativos como absolutos corresponde este ano aos produtos enerxéticos, con 662,9 millóns de euros máis (73,1%), situándose en segundo lugar as manufacturas de consumo, cunha medra de 640,2 millóns de euros.

No último ano mantense a concentración das exportacións no mercado comunitario, que representa as tres cuartas partes das vendas galegas (16.284,7 millóns de euros), sendo Francia o principal destino das vendas de Galicia por diante de Portugal.

Un último aspecto que hai que considerar na análise do sector exterior galego con terceiros países é a base exportadora. O número de empresas que venderon os seus produtos no exterior de España ascende no ano 2017 a 6.722. O sector con maior número de empresas exportadoras é o de bens de equipamentos, con 2.196 empresas (32,7%), por diante das semimanufacturas, con 1.585 empresas (23,6%), e a industria de alimentación e manufacturas de consumo, con máis de 1.400 empresas (22% e 20,9%, respectivamente).

O devandito incremento ven motivado pola evolución nos sectores de semimanufacturas, con 64 empresas exportadoras máis, no de manufacturas de consumo, con 44 empresas máis, ou no automóbil, con 12 máis. Pola contra, cómpre resaltar o descenso no caso tanto dos bens de consumo duradeiro como no de bens de equipamento, con 62 e 32 empresas menos.

Tendo en conta que no conxunto do Estado as empresas exportadoras medraron un 8,6%, a cota exportadora galega no total estatal redúcese ata o 4,2%, seis décimas menos que ao comezo da crise. Nembargante, cómpre destacar a importancia relativa do sector de ali-

mentación, que acolle o 8,1% das empresas exportadoras do sector en España, e de maneira especial, a pesca, que concentra o 29,4% do total estatal. Asemade, no ámbito do sector da alimentación salienta o peso relativo das empresas exportadoras cárnicas, que supoñen o 11,3%, e o sector de bebidas, co 10%.

Por último, o volume de investimento estranxeiro en Galicia volve a incrementarse de xeito significativo en 2017. Tras unha medra do 74,1%, este investimento acadou os 206,1 millóns de euros, o que representa non obstante o 0,6% do investimento no conxunto do Estado. O principal país investidor en Galicia no último ano foi Portugal, con 113,9 millóns de euros (o 55,3% do total), seguido por Francia, con 83,2 millóns de euros (40,4%), o que supón que entre ambos os dous países concentran o 95,7% do investimento bruto en Galicia.

O CES pon a énfase na necesidade de apostar por normativas que faciliten e propicien os investimentos estranxeiros en Galicia.

Doutra banda, o investimento bruto galego no exterior experimentou un descenso do 61,8% no último ano, acadando un importe total de 559 millóns de euros, o que sitúa a Galicia como a quinta Comunidade Autónoma que máis inviste no estranxeiro. Tras este descenso, o peso relativo do investimento galego no total estatal situouse no 1,8% cando no ano anterior esta porcentaxe era do 2,8%. □

4.

Calidade de vida e benestar social

• Saúde

O crédito establecido nos orzamentos iniciais para 2018 para sanidade é de 3.859 millóns de euros, un 3,5% superior ao orzamento inicial do ano anterior, incremento que supera ao estimado do PIB para este ano en Galicia. O descenso dos recursos dedicados á sanidade como consecuencia da crise económica fréase a partir de 2014, aumentando nos últimos anos o volume de recursos dedicados á sanidade, aínda que se seguen rexistrándose importantes diferenzas acumuladas en relación aos anos de maior gasto.

Na clasificación dos bens públicos de carácter social a sanidade acolle o 60% dos créditos totais. E en concreto os programas de Atención especializada e primaria, (412A e 412B), representan en torno a 3.680 millóns de euros para o ano 2018, o 95% do orzamento consolidado inicial para sanidade.

O CES considera necesario persistir na senda de recuperación dos recursos destinados á sanidade, que sufriron unha importante redución nos anos da crise económica.

Acadar un envellecemento saudable é un obxectivo cada vez máis presente nas políticas sanitarias, a causa do cada vez maior envellecemento da poboación e do aumento exponencial do gasto sanitario per cápita que este comporta.

Ademais do gasto, a estrutura e a evolución demográfica dun territorio condicionan tamén as necesidades sanitarias do mesmo. En Galicia, o 24,6% da poboación a 1 de xaneiro de 2017 tiña 65 anos ou máis, cando no conxunto do Estado esta porcentaxe sitúase no 18,8%.

O envellecemento da poboación en Galicia deriva en índices de vellez, envellecemento, sobreenvellecemento e dependencia moi elevados, superiores á media estatal. O envellecemento da poboación ten implicacións directas nos sistemas de protección sanitaria e social. Entre as causas do envellecemento están as derivadas da mellora das condicións de vida así como a baixa natalidade ou a saída do territorio de poboación en idade de ter fillos, circunstancias que limitan a renovación da poboación.

O CES observa con preocupación o proceso de envellecemento da poboación en Galicia, dadas as implicacións directas nos sistemas de protección sanitaria e social. A relevancia global deste problema fai necesario abordalo dende unha perspectiva de país.

O saldo vexetativo negativo galego, responde a que no ano 2016 (último dato dispoñible), rexistráronse en Galicia un total de 19.062 nacementos, un 1% menos que no ano anterior, e 31.757 falecementos. Galicia é a segunda comunidade autónoma cunha taxa bruta de defuncións máis elevada (1.170 defuncións por cada 100.000 habitantes).

Entre as principais causas de defunción están as enfermidades do sistema circulatorio que provocan o 31,4% das defuncións, seguidas dos tumores e das enfermidades do sistema respiratorio que causan o 27,4% e o 10,9% dos decesos respectivamente. Dentro das denominadas causas externas de morte, en Galicia destacan por número de decesos, as caídas accidentais con 414 defuncións por esa causa, o 13,7% do total estatal, e os suicidios e lesións autoinfrinxidas con 338 defuncións no ano 2016, último dispoñible, o 9,5% do total estatal.

O CES insta ao Sistema sanitario a que destine máis recursos á atención, prevención e investigación no eido da saúde mental.

Outra das causas externas de morte máis importantes son os accidentes, tanto de tráfico como laborais. Segundo datos da Dirección Xeral de Tráfico, no ano 2017 descende notablemente o número de vítimas mortais nas estradas galegas, rompendo a tendencia dos dous anos anteriores, con 76 defuncións, 30 menos que no ano anterior, o que contrasta co incremento medio do 3,3% no conxunto do Estado.

O número de accidentes laborais con baixa en Galicia aumentou no último ano un 9,2% para situarse nos 27.286 accidentes. En termos relativos, o índice de incidencia ascendeu en Galicia dende os 3.119 accidentes por cada 100.000 traballadores afiliados con continxencia de traballo cuberta de 2016 ata os 3.399 accidentes en 2017, un 9% superior.

Outro indicador do funcionamento do sistema sanitario proporciona os datos dos centros sanitarios, tanto no que respecta a aspectos cuantitativos, referidos a recursos materiais e humanos, como cualitativos, reflectidos nos datos de volume e tempo de agarda nas listas de espera.

En relación á atención primaria, Galicia conta con 398 centros de saúde e 71 consultorios locais; en tanto que a atención especializada prestase en 38 hospitais, dos que 14 dependen funcionalmente do Servizo Galego de Saúde. O número de camas instaladas nos hospitais galegos no último ano diminúe, de xeito que a 31 de decembro de 2016 (último dato dispoñible) existían un total de 9.758 camas instaladas, 27 menos que no ano anterior, o que representa 3,6 camas por cada mil habitantes.

Dentro dos indicadores que permiten valorar o funcionamento do sistema sanitario, é fundamental ter en conta o concenrente aos recursos humanos, en 2017 de media en Galicia exercen diariamente 2.560 médicos de familia, e 2.515 enfermeiros/as. No que respecta á atención especializada, o persoal facultativo exercendo diariamente de media foi de 4.835 persoas, e 1.371 facultativos en formación. No ano 2017 en Galicia exercían 444,7 médicos e 520,2 enfermeiros colexiados por cada 100.000 habitantes, fronte a 436,8 e 514,7 respectivamente no ano anterior.

Un dos obxectivos prioritarios a acadar no ámbito sanitario é a redución das listas de espera e do tempo medio que teñen que agardar os pacientes para ser operados. No que atinxe á lista de agarda estrutural cirúrxica, no ano 2017 a lista de agarda do Sergas incluíndo o H. Povisa era de 36.135 persoas, 216 persoas máis que no ano anterior; o 23,6% dos doentes teñen que agardar máis de tres meses para operarse. Fronte ao aumento no número de persoas nas listas, o tempo medio de agarda redúcese pasando de 68,3 días no ano 2016 a 66,4 días no ano 2017.

Finalmente, no que respecta aos indicadores de gasto sanitario público, o aumento do gasto sanitario xunto ao descenso da poboación en 10.000 persoas, repercute nun novo aumento do gasto medio por habitante,

que ascendeu a 1.333,3 euros, superior ao gasto medio a nivel estatal que é de 1.264,1 euros. O incremento do gasto sanitario por habitante, fai descender o diferencial que aínda persiste co gasto medio do ano 2008, así a pesar da caída na poboación, existe un diferencial de 13 euros en termos nominais (0,9%) no gasto por habitante en relación a 2008.

O copago farmacéutico é unha das medidas utilizadas para frear tanto o gasto como o uso excesivo de medicamentos. Nembarbante, o CES fai una chamada de atención sobre os efectos negativos desta medida sobre os colectivos máis vulnerables.

No que respecta ao gasto público por receitas facturadas, os 696,7 millóns de euros de gasto farmacéutico de 2017 supoñen un incremento do 1,7% en relación ao ano 2016, o que se corresponde en grande medida a un aumento no número de receitas facturadas, un 0,7% máis, así como a un aumento no importe medio por receita (0,9%).

• **Pobreza e cohesión social**

Os datos máis recentes da Enquisa de Poboación Activa do IGE sinalan que en 2017 descende o volume de fogares que non reciben ningún tipo de ingreso, en todo caso aínda por riba dos trinta mil (34.700 no ano 2017 fronte a 37.000 no ano 2016), así como os fogares con unha soa persoa que percibe ingresos (464.700 persoas en 2017 fronte a 468.600 en 2016). Indicios que parecen mostrar a recuperación de algúns indicadores da situación social, aínda aloxados dos valores rexistrados con anterioridade ao comezo da crise económica. De feito, a poboación con ingresos por debaixo do limiar de resgo de pobreza material mantense por riba do 16%, fronte ás taxas do 13,9% no ano 2008. Así mesmo, a caída da poboación activa en Galicia favorece o incremento no número de fogares nos que ningún dos seus membros ten a condición de activo, o 31,7% do total dos fogares galegos. Nas 744.500 vivendas con ao menos un activo, no 9% (67.500 fogares) todos os membros activos están parados.

O CES considera preocupante que os niveis de pobreza e desigualdade, que tanto medraron durante a crise económica, non rexistren a mellora esperable coa recuperación económica.

A pobreza vese influída pola incidencia de moitas variables non só económicas, senón tamén sociais e demográficas, así, en Galicia, a importancia das rendas procedentes de pensións de xubilación e a súa resistencia nos anos de crise económica determina menores taxas de pobreza que a media estatal, o prezo dos insumos básicos inflúe tamén na existencia de situacións de carencia material, neste senso, no ano 2017 obsérvase un novo repunte no prezo da enerxía eléctrica para os consumidores domésticos en España fronte ao leve descenso que se produce na UE. Este aumento contribúe a perpetuar en España prezos notablemente superiores da enerxía eléctrica que na media UE-28. Segunda a enquisa de orzamentos familiares, no ano 2016 (último dato dispoñible) os fogares galegos de media dedicaron o 4% do seu orzamento a electricidade, gas e outros combustibles (3,7% media estatal); o gasto medio por fogar neste concepto foi de 1.046,82 euros (1.054,75 euros no Estado), un 7,8% menos que no ano anterior.

En relación ás dificultades para acometer gastos relacionados coa hipoteca, no ano 2017 iniciáronse en Galicia un total de 1.790 execucións hipotecarias sobre o total de fincas, isto é fincas rústicas e fincas urbanas, incluíndose nestas últimas, as vivendas, os solares e a categoría de outros, (un 15,5% máis que no ano anterior), das que 787 corresponden a execucións sobre vivendas, o que supón un 10,7% máis que no ano 2016. O 90,2% das execucións hipotecarias sobre vivendas iniciadas en Galicia no ano 2017, correspóndense con vivendas de segunda man, sendo en case o 39% dos casos o seu titular unha persoa física.

Outro indicador de pobreza que abarca máis variables ademais da desigualdade monetaria é o definido na Estratexia Europa 2020 que incorpora aspectos como a situación laboral ou a escaseza de recursos materiais. Este índice, denominado AROPE, mostra unha taxa de

pobreza ou exclusión social en Galicia do 20,3% en 2016 (22,5% no ano anterior), cunha distribución territorial que mostra menores taxas de pobreza nas comarcas do norte de Galicia, sendo a provincia de Ourense onde se rexistran as taxas máis elevadas.

Ao igual que acontece en termos territoriais, as variables demográficas tamén determinan a existencia de diferenzas no risco de pobreza. A poboación entre 16 e 24 anos é a que rexistra unha maior incidencia, de xeito que en Galicia o 28% destas persoas estarían en risco de pobreza, sendo dita porcentaxe do 23,9% para as persoas de entre 50 e 64 anos. A existencia de fogares con cargas familiares ou a tipoloxía dos mesmos, determinan tamén un maior ou menor risco de pobreza, así o maior risco de pobreza rexístrase nos fogares compostos por un adulto con nenos e/ou mozos a cargo, cun 49,6% dos mesmos en situación de pobreza ou exclusión social en 2016 (51,4% en 2015). Diferenciando por tipoloxías, os fogares monoparentais son os que rexistran unha maior taxa co 35,6% dos mesmos en situación de risco de pobreza ou exclusión (38,6% no ano anterior).

Unha maior cohesión social precisa de medios para reducir os niveis de pobreza que permitan, ao mesmo tempo, acadar unha maior igualdade social. España é o país onde máis aumento a desigualdade como consecuencia da crise económica, e os principais organismos internacionais coinciden na necesidade de reducir a diferenza entre os niveis de renda da poboación situada nos extremos da distribución de ingresos, así como en afirmar as negativas consecuencias do incremento da desigualdade sobre o crecemento económico. No ano 2016 en Galicia o coeficiente de Gini presenta un valor de 0,27, similar ao do ano 2008, onde 0 representa a perfecta igualdade e 1 a perfecta desigualdade nos ingresos. O índice de Gini no conxunto do estado no ano 2016 acada o 0,34.

Por outra banda o indicador da distribución da renda S80/S20, mostra que o quintil de poboación máis rico en Galicia ten uns ingresos medios 4,16 veces superiores aos do quintil de poboación máis pobre. A distribución S80/20 no Estado en 2016 foi do 6,6.

Segundo a Enquisa Estrutural a Fogares, en 2017 en Galicia estímase que residen 117.875 persoas en situación de dependencia, sendo as provincias de Ourense e Lugo onde os índices de incidencia son maiores como consecuencia do maior envellecemento da poboación. Formalizáronse 80.796 solicitudes para acceder ás prestacións do SAAD, o 4,7% do total estatal. En relación á poboación empadroada en Galicia, estas solicitudes representan o 2,98% da poboación da CCAA, fronte ao 3,67% de media no Estado.

No último ano redúcese novamente o número de solicitudes pendentes de valoración que se sitúa en 1.503 solicitudes fronte ás 1.726 solicitudes en lista de agarda de valoración no ano anterior.

Un indicador significativo da evolución do sistema é a análise da evolución do número de persoas con prestación. O número de persoas atendidas polo sistema de dependencia ascende en 2017 ata os 55.370 beneficiarios, un 12,8% máis que no ano anterior, a pesar do que continúan sen ser atendidas 11.858 persoas cunha valoración positiva para acceder ás prestacións (17,8% sobre total de beneficiarios con dereito a prestación). O incremento no número de prestacións ven explicado, en grande medida, pola incorporación ao sistema dos dependentes de grado I.

A situación e evolución da pobreza, desigualdade e cohesión social, están claramente condicionados polas características da demografía galega, cuxa problemática se observa na composición dos fogares en Galicia. A 31 de decembro de 2016 en Galicia o 32,3% dos fogares estaban compostos por unha parella con fillos dous puntos porcentuais menos que no ano 2009, seguidos dos fogares compostos por parellas sen fillos, co 24,1%, 1,3 puntos porcentuais máis que no ano 2009. O 21,2% dos fogares en Galicia son unipersoais, e dentro destes, en máis da metade a persoa ten máis de 65 anos.

Galicia conta con 507 escolas infantís, que ofertan 29.803 prazas; tendo en conta que a poboación galega de 0 a 3 anos en 2017 ascende a 78.129 nenos, a rateo praza por cada 100 nenos sitúase en Galicia en 38,1.

Con relación á violencia de xénero, en Galicia o número

de chamadas pertinentes realizadas ao 016 descendeu no ano 2017 ata as 3.464 chamadas, 13,9% menos que no ano anterior, das que 2.402 foron realizadas polas propias usuarias e 967 por familiares ou persoas achedgadas. Non obstante, o número de denuncias realizadas no último ano aumenta respecto ao ano anterior, rexistrándose un total de 4.943 denuncias o 3% do total estatal.

No ámbito das actuacións dirixidas á atención de menores en situación de desprotección social e de prevención da violencia ou maltrato infantil, na Comunidade Autónoma existen diferentes programas e actuacións. Dentro dos programas de atención a menores en situación de desprotección social, destacar que a 31 de decembro de 2016 Galicia dispoñía de 4 centros públicos de protección nos que se atenderon a 283 menores. Rexistráronse 1.243 menores beneficiarios do programa de acollemento familiar, 534 mozos e mozas desenvolveron acción encamiñadas a súa inserción laboral dentro do programa Mentor, 346 nenos e nenas de 175 familias beneficiáronse do programa de integración familiar (PIF), 64 e 189 menores respectivamente foron atendidos nos programas “Na Rúa” e “Espabila”, 206 menores integráronse no programa de avaliación e tratamento terapéutico e 97 adolescentes asistiron aos programas de intervención ambulatoria.

As medidas xudiciais que estiveron en execución durante o ano 2016 afectaron a 619 menores maiores de catorce anos, dos que o 79% son homes. Os tres delitos e faltas máis frecuentes cometidos foron a violencia familiar, lesións e roubo con violencia e intimidación, no caso dos delitos, e no caso das faltas o furto as lesións e ameazas.

• Cobertura social

O crecemento económico e a cohesión social son variables que deben avanzar de xeito paralelo sobre a base de instrumentos de redistribución eficientes. O modelo de protección pública en España susténtase en distintos instrumentos de garantía de rendas, dentro dos que as prestacións do sistema da Seguridade Social teñen un papel preponderante. Segundo a Enquisa estrutural a fogares do IGE en 2016 no 31% dos fogares galegos o 100% dos seus ingresos proviñan das presta-

cións; ademais para o 43% dos fogares galegos as prestacións representan máis da metade dos seus ingresos.

O CES insiste unha vez máis na necesidade dos acordos políticos e sociais amplos para garantir a sostibilidade futura do sistema de pensións. Do mesmo xeito, entende que a transformación do modelo produtivo, que aposte por ramas de actividade de alto valor engadido e pola xeración de emprego de calidade, contribuiría á estabilidade financeira do sistema a longo prazo.

No ano 2017 en Galicia rexístranse 891.950 persoas beneficiarias de pensións contributivas, non contributivas e prestacións por desemprego, 6.600 menos que no ano anterior, incrementándose os beneficiarios de pensións contributivas e reducíndose os beneficiarios de pensións non contributivas.

O número de pensións contributivas da Seguridade Social en Galicia, volve a medrar lixeiramente no ano 2017, para acadar as 758.700 pensións (0,5% máis que en 2016). O seu importe medio ascende a 777,7 euros ao mes, acadando só o 84,5% do importe medio estatal, o segundo máis baixo tras Extremadura, en relación ao ano anterior este importe medra un 2%, incremento similar á media estatal.

O CES quere incidir sobre o baixo importe das pensións en Galicia, o cal fai especialmente necesario que se poida garantir o nivel adquisitivo das mesmas.

As mulleres representan o 53,5% do total de pensións contributivas rexistradas en Galicia no ano 2017, cun importe medio de 612,6 euros, notablemente inferior ao importe medio das pensións contributivas dos homes que no dito ano é de 967,9 euros ao mes, e 165 euros inferior ao importe medio das pensións contributivas en Galicia.

O CES advirte que a diferenza retributiva que sofren as mulleres durante a súa vida profes-

sional trae como consecuencia adicional que as súas prestacións por pensións sexan notablemente máis baixas.

O 62,1% do total de beneficiarios de pensión contributivas teñen unha pensión de xubilación, o que supón 471.500 beneficiarios, 2.900 máis que no ano anterior. O importe medio mensual foi de 884,9 euros, 178,6 euros menos que o importe medio do Estado, o segundo máis reducido do conxunto de Comunidades Autónomas.

No ano 2017 en Galicia rexístranse 69.800 pensións contributivas por incapacidade permanente, sendo as segundas en importancia en canto ao importe medio mensual, con 835,4 euros, en torno a 100 euros menos que o importe medio no Estado, as terceiras cun menor importe medio. Por outra banda, o número de beneficiarios de pensións contributivas de viuvez en Galicia ascendeu a 187.300 (o 7,9% do total estatal) e o seu importe medio mensual a 548,1 euros, un ano máis o máis reducido do conxunto do Estado, con 98 euros menos ao mes que a media. As pensións de orfandade e favor familiar rexistran 30.200 beneficiarios (o 7,9% do total de España) perciben de media 395 euros mensuais.

O importe medio das pensións contributivas foi de 912,5 €/mes no réxime xeral (1.017,3 €/mes no conxunto do Estado) e de 554,9 €/mes no R.E de Autónomos (638,8 €/mes en España), este menor importe medio no RETA é especialmente importante dado o elevado peso da afiliación a este réxime en Galicia.

Dentro das pensións contributivas tamén se inclúen as de incapacidade temporal e as asociadas ao nacemento e coidado de menores: maternidade, paternidade, risco durante o embarazo, risco durante a lactación natural, e coidado de menores afectados por cancro ou enfermidade grave.

O incremento no nivel de ocupación leva aparelado un incremento no número de procesos por incapacidade temporal en vigor; así a finais de 2017 o número de procesos en vigor era de 34.158, dos que o 87% era por continxencias comúns. A duración media dos procesos

con alta é de 63,6 días para as continxencias comúns e de 50,4 días para as continxencias profesionais.

Dentro das prestacións asociadas ao coidado de menores, salientan por número as de maternidade e paternidade, ao longo do ano 2017 concedéronse 13.885 prestacións de maternidade, en torno a 600 menos que no ano anterior; fronte ao incremento das prestacións de paternidade, que ascenderon a 12.972, 1.153 máis que no ano anterior.

No que respecta ás prestacións económicas de carácter non contributivo, analízanse as pensións non contributivas de xubilación e viuvez, as prestacións sociais e económicas derivadas da Lei de Integración Social dos Minusválidos (LISMI) e as prestacións familiares. En 2017 segue a tendencia de redución no número de beneficiarios de prestacións non contributivas en Galicia, a diferenza do acontecido no conxunto do Estado. Tras unha caída do 2,9% respecto ao ano anterior, o número total de beneficiarios sitúase nos 40.098; unha caída que afecta tanto a beneficiarios de pensións de invalidez como de xubilación. O 62% do total de beneficiarios de pensións non contributivas en Galicia, teñen unha pensión de xubilación e o restante 38%, de invalidez. O importe medio mensual das pensións non contributivas é de 358,3 euros para as pensións por xubilación e de 396,8 euros para as pensións por invalidez.

O CES pon de manifesto a insuficiencia dos instrumentos de cobertura, fundamentais no sistema de protección social.

Outro instrumento de cobertura fundamental no sistema de protección social son as prestacións por desemprego. No ano 2017 rexístranse 92.752 persoas beneficiarias da prestación por desemprego, un 8,9% menos que no ano anterior, un 4,5% de caída no conxunto do Estado. A taxa de cobertura mantense estable en relación ao ano anterior en torno ao 51,8%, aínda que en torno a 30 puntos porcentuais inferior á taxa existente antes da crise económica.

A caída de beneficiarios prodúcese tanto no número de perceptores de prestacións contributivas como de sub-

sidios ou da renda activa de inserción, incrementándose o número de beneficiarios do programa de activación para o emprego.

O 44% dos beneficiarios da prestación por desemprego teñen dereito a prestación contributiva (40.804 beneficiarios) e o 43,3% a subsidio (40.124 beneficiarios), fronte ao 43,7% e 44,8%, respectivamente, do exercicio anterior. No ano 2017 rexístranse máis beneficiarios de prestacións contributivas que de subsidios, por primeira vez dende 2014.

No que respecta á renda de integración social e ás axudas de emerxencia social, a 31 de decembro de 2017 en Galicia estaban rexistradas 10.371 persoas beneficiarias da Risga, un 3,6% de descenso en relación ao ano anterior, 390 beneficiarios menos. Este descenso no número de beneficiarios estendeuse ás catro provincias galegas, destacando caídas por riba da media galega nas provincias de Ourense (10,6% menos) e na Coruña (4,6% máis). O importe medio ascendeu a 439,8 euros mensuais, 5,7 euros máis que en 2016. As axudas de Inclusión Social concedidas no ano 2017 foron 2.623, un 8,9% menos que no ano anterior, cun importe medio de 1.131,8 euros ao mes.

• Medio ambiente e desenvolvemento sostible

Na última década o medio ambiente sitúase na primeira liña de aspectos a abordar nas distintas políticas públicas e Os acordos internacionais obrigan aos países e rexións a dotarse dun marco político e normativo propio e dos recursos orzamentarios suficientes para facelo efectivo. A nivel europeo a Estratexia Europa 2020 sinala como obxectivos de sustentabilidade os de acadar no ano 2020 unha redución das emisións de gases efecto invernadoiro (GEI) do 20% en comparación cos niveis de 1990, incrementar a porcentaxe de enerxías renovables sobre o consumo final de enerxía e aumentar nun 20% a eficiencia enerxética.

As emisións de GEI en Galicia no ano 2016, segundo os datos do Inventario Nacional de Emisións de Contaminantes á Atmosfera, situáronse nun 95% das existentes en 1990, aproximando o obxectivo fixado na Estratexia Europea 2020.

Os últimos datos de emisións para o ano 2015, proporcionados pola Consellería de Medio Ambiente, sinalan que o 53,3% do total de emisións en Galicia proveñen de instalacións sometidas ao comercio de dereitos de emisión de gases (sector directiva), correspondendo o 46,7% restante aos definidos como sectores difusos. O comportamento do sector directiva e do sector difuso foi moi diferente no último ano, mentres que as emisións asociadas ao réxime de comercio de dereitos de emisión creceron un 11,3%, respecto do 2014, as emisións dos sectores difusos apenas sufriron variación, experimentando un lixeiro aumento do 0,01%.

O CES sinala que o crecemento das emisións de CO₂ declaradas polas instalacións suxeitas á aplicación da Lei 1/2005 contradí o obxectivo de redución das emisións de gases efecto invernadoiro establecido na Estratexia Europa 2020.

Outro indicador importante para valorar a efectividade da loita contra o cambio climático é a evolución e o volume de gasto que realizan as empresas para reducir as emisións contaminantes. Neste sentido o gasto da industria galega en protección ambiental diminúe no ano 2015 (último dispoñible) un 14,7% en relación ao ano anterior, o que supón 25,4 millóns de euros menos. A redución de gasto afecta tanto ao investimento con 15,5 millóns de euros menos, como aos gastos correntes que se reducen en 9,9 millóns de euros.

Outro indicador da protección medioambiental nun territorio está en relación á superficie baixo algún tipo de protección. Neste sentido os espazos protexidos en Galicia, segundo os datos do último anuario Europarc-España 2016 representan unha superficie total de 398.609 ha, o 5,7% do total estatal, situándose como a sétima Comunidade con menor superficie terrestre protexida en relación á súa superficie territorial total. A falla de protección específica para determinadas zonas e especies sensibles e, fundamentalmente, os incendios forestais son as principais ameazas medioambientais en Galicia.

Os datos proporcionados pola Consellería de Medio Rural sitúan a Galicia como unha das máis importantes

potencias forestais de Europa, cunha superficie forestal arborada de máis de 1.400.000 hectáreas, o que representa o 48% de todo o territorio. Dos 1,4 millóns de hectáreas forestais arboradas, máis de 120.000 corresponden á superficie forestal certificada. Non obstante, o avance do Anuario de Estatística Forestal 2014 (último dispoñible) revela que o monte galego rexistra un forte envellecemento existindo en torno a 600.000 hectáreas de monte improdutivo.

O último ano foi un ano especialmente grave en termos de incendios forestais causando danos persoais así como en bens públicos e privados e o peor da última década en extensión de superficie queimada.

O CES lamenta a magnitude e gravidade dos incendios forestais rexistrados en 2017, causando importantes danos persoais, medioambientais, económicos... O CES considera que se deben impulsar cambios efectivos na política forestal que propicien a posta en valor do monte. A Administración debe propiciar alternativas que incentiven o coidado e o investimento no monte e buscar fórmulas para frear o seu abandono.

O avance de datos correspondentes ao ano 2017 do Ministerio de Agricultura Alimentación e Medio Ambiente estima que en Galicia arderon case 62 mil hectáreas, tres veces máis que no ano anterior. O 47% do total de superficie queimada estaba arborada.

Ao longo do último ano declaráronse 3.249 sinistros, dos que 2.302 teñen menos dunha hectárea e 947 afectan a unha superficie superior á hectárea. Con relación ao conxunto do Estado, Galicia sufriu o 18,6% dos sinistros rexistrados, onde a superficie total queimada representa o 37,1% da superficie forestal total afectada polo lume a nivel estatal.

O 2017 foi un ano onde as consecuencias do cambio climático se fixeron máis visibles coa forte seca que padeceu a nosa Comunidade. O CES insta a impulsar plans que melloren a xestión e o uso da auga, clarifiquen compe-

tencias e ordenen as competencias administrativas no uso deste ben público.

Con relación aos residuos sólidos urbanos, no ano 2015 (último dato dispoñible) a recollida de residuos sólidos urbanos incrementouse nun 33% para situarse no 1,1 millón toneladas, o 5,3% do total estatal. Atendendo á desagregación segundo tipo de residuos, o incremento prodúcese fundamentalmente nos residuos mesturados que aumentan o seu volume nun 43,2% fronte ao incremento do 1% nos residuos recollidos selectivamente.

En relación aos residuos industriais, no ano 2016 (último dato consolidado), xeráronse en Galicia 3,1 millóns de toneladas de residuos, dos que os residuos de construción e demolición (RCD) son os de maior xeración (44,5%) seguidos dos residuos procedentes do tratamento de residuos e auga e dos procesos de tratamento térmico, en torno ao 15% do total en ambos casos. As instalacións autorizadas na actualidade, tanto de residuos perigosos coma non perigosos no ano 2016 distribúense en 201 instalacións de almacenamento cunha capacidade máxima de 113.000 toneladas, 88 instalación de clasificación con 1,1 millóns de toneladas/ano de máximo, 369 instalacións de valorización (9,9 millóns de t/a) e 29 instalacións de eliminación (169 mil t/a).

• Ocio e cultura

A distribución funcional do orzamento de gastos da Administración xeral amosa que, dentro da produción de bens públicos de carácter social, o crédito consignado a cultura ascende en 2018 a 69 millóns de euros, un 6,9% máis que o ano anterior, e o número de persoas ocupadas en actividades cunha dimensión cultural en Galicia no ano 2017 é de 30.500 persoas, o que representa o 5,2% do emprego cultural no conxunto do Estado.

O gasto liquidado en cultura realizado pola Administración autonómica galega ascendeu no ano 2015, último dispoñible, a 83,4 millóns de euros, en relación ao ano anterior, este gasto medrou en Galicia un 34,1% (21,2 millóns de euros) fronte ao 3,2% de incremento medio no Estado.

O gasto en cultura representa o 0,15% do PIB galego (0,1% no Estado) e o 0,82% do gasto liquidado total (0,60% en España). Asemade, cómpre mencionar que o gasto per cápita medrou en Galicia un 35% para situarse nos 30,5 euros, importe superior ao do conxunto do estado, que ascende a 23,3 euros (4,5% máis que no ano anterior).

No que respecta ao gasto cultural nos fogares galegos, no ano 2016 mantense a tendencia positiva iniciada no ano anterior e increméntase o gasto destinado a consumo cultural por parte das familias, tanto en Galicia como no conxunto do Estado. A poboación galega gastou 696,5 millóns de euros en cultura no ano 2016, un 9,5% superior ao realizado no ano anterior, pero significativamente inferior ao rexistrado de media no Estado, onde o gasto nos fogares destinado a consumo cultural aumenta nun 18%. O principal destino deste gasto é a compra de equipos e accesorios de tratamento de información e internet, e os libros e publicacións periódicas. □

5.

Recursos e capacidades para o desenvolvemento

• Capital humano

A incorporación do ámbito educativo como un dos cinco obxectivo prioritarios da Estratexia Europa 2020 reflicte a súa importancia para acadar un crecemento intelixente, sustentable e integrador. Os dous indicadores para medir o cumprimento deste obxectivo son que como mínimo o 40% da poboación entre 30 e 34 anos teña educación superior e, en segundo lugar, a redución ata o 10% do abandono educativo temperán, definido como a porcentaxe da poboación entre 18 e 24 anos que non finalizou a segunda etapa da ESO e non segue ningún tipo de estudo.

Mentres que Galicia cumpre xa co o obxectivo do peso relativo da poboación con estudos superiores, a comunidade atópase aínda moi lonxe no caso do abandono educativo temperá. No ano 2017 o 45,6% da poboación galega nesa franxa de idade ten o dito nivel de estudos (41,2% no conxunto do Estado), e esta rateo é significativamente superior entre as mulleres, cun 52,3% fronte ao 38,9% nos homes (47,5% e 34,8% en España, respectivamente). Por contra, o abandono educativo temperán sitúase nese ano no 14,9%, porcentaxe inferior á media española (18,3%) aínda que moi lonxe da

media europea (10,7%). Ao igual que no obxectivo anterior, as mulleres presentan datos moito mellores que os homes, e o abandono educativo temperán sitúase no 11,8% entre as mulleres e no 17,9% nos homes.

O CES insiste na necesidade de persistir na loita contra o abandono educativo temperá, de tal xeito que permita seguir reducindo as devanditas taxas de abandono.

Os resultados do sistema educativo galego poden medirse tamén, de xeito indirecto, a través do nivel educativo da poboación con idades comprendidas entre 25 e 64 anos. Segundo os datos da Enquisa de poboación activa, en Galicia a porcentaxe de persoas que ten a segunda etapa de educación secundaria completada representa no ano 2017 tan só o 20,8%, porcentaxe que se sitúa por debaixo tanto da media española como europea (22,7% e 44,3%, respectivamente). Por contra, Galicia presenta un nivel similar ao conxunto do Estado no caso da poboación con estudos superiores (36,5%) aínda que superior á media comunitaria (33,4%). O 42,7% restante non ten completada a 2ª etapa da ESO,

sendo esta rateo do 22,3% na UE-28 e do 40,9% no conxunto do Estado.

No que respecta ás **ensinanzas non universitarias de réxime xeral**, no curso 2016-17 (último dato dispoñible) aumenta o número de unidades en funcionamento ata as 19.123, das que máis de tres cuartas corresponden a centros públicos. Das devanditas 198.123 unidades, o 34,3% corresponden ao ensino primario e un 21,9% á ensinanza secundaria obrigatoria.

Con relación ao curso 2008-09 o incremento das unidades mixtas infantil/primaria (890 unidades en 2017, 775 unidades máis) prodúcese a un ritmo inferior ao peche destas unidades (549 unidades menos en infantil e 349 menos en ensino primario). Doutra banda, aumenta o número de unidades onde se imparten ciclos formativos, tanto no caso dos ciclos de grao medio como superior (acollen en conxunto 1.738 unidades fronte ás 1.515 do curso 2008-09) das unidades fronte ás case 9 do ano 2008) como dos ciclos formativos de adultos (467 unidades no último curso fronte ás 249 no ano 2009).

Segundo as estimacións proporcionadas pola Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, no curso 2017-18 continúa o incremento do alumnado nos centros públicos, que acollen ao 72,1% do alumnado total, mantendo o incremento iniciado no ano anterior no caso do profesorado (79,3% están nos centros públicos). Non obstante, dende o curso 2008-09 o número de alumnos de educación xeral non universitaria matriculados en Galicia en centros públicos incrementouse arredor das 14.500 persoas, mentres que o profesorado descendeu en case 1.100 persoas.

No que ao **bacharelato** se refire, cómpre destacar que das 31.269 persoas que cursan estes estudos no curso 2017-18 (0,4% máis que no ano anterior), a metade está matriculado na modalidade de ciencias, fronte ao 45% no de Humanidades e Ciencias Sociais. Con relación ao curso 2013-14, descende lixeiramente o peso relativo da modalidade de ciencias (51,2% nese curso), aumentando tanto no caso de humanidades e ciencias sociais como de artes (44,4% e 4,4%, respectivamente).

As ensinanzas de **formación profesional** veñen experimentando un forte impulso nos últimos anos, e esta tendencia mantense crecente tanto nos centros públicos como privados. O número de persoas que están matriculados nestes ciclos formativos ascende no curso 2016-17 a 49.395 (0,3% máis que no ano anterior), o que representa o 6,2% do total estatal. O 49,3% do alumnado está matriculado nos ciclos formativos de grao superior fronte ao 42,6% nos ciclos de grao medio e o 8,1% restante na FP básica. Así mesmo, cómpre resaltar a evolución da demanda da formación dual, de xeito que no último curso un total de 858 alumnos cursaban esta modalidade de estudos (493 no curso anterior), dos que 512 cursan o grao superior e 213 grao medio. En 2017 o número total de convenios con empresas en vigor ascende a 115, dos que 60 foron asinados neste último ano.

No que ás familias profesionais se refire, os datos facilitados pola Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria reflicten unha distribución moi desigual segundo sexos. Dunha banda, nos ciclos formativos de grao medio, as mulleres matricúlanse en maior medida na modalidade de sanidade, que acolle ao 34% das mulleres, e no de administración e xestión, co 18%, en tanto que os homes prefiren a electricidade e mecánica (15,4%) e transporte e mantementos de vehículos (14,6%). Por outra banda, nos ciclos formativos de grao superior as mulleres matricúlanse maioritariamente nas modalidades de administración e xestión (21,5%), servizos socioculturais e á comunidade (20,5%) e sanidade (17,8%), mentres que entre os homes a modalidade con máis matriculacións son as de informática e comunicacións (18,7%), electricidade e electrónica (13,1%) e administración e xestión (10,4%).

O CES insta ás Administracións públicas a fomentar o equilibrio na distribución segundo o xénero en todo o ámbito educativo, que é moi desigual.

Ao longo dos últimos cinco anos, nos ciclos formativos de grao medio aumenta o peso relativo das matriculacións das mulleres no ámbito sanitario, que nese ano representaban o 31,3% das alumnas matriculadas, salientando asemade tanto o incremento do peso relativo

experimentado na modalidade de servizos socioculturais e á comunidade (6,6% fronte ao 13,6% no último curso) como no da administración e xestión (13,4% fronte aos devanditos 18%). Por contra, descende de xeito significativos o ciclo de imaxe persoal (14,4% fronte aos 9,5% no último curso). Entre os homes salienta o incremento en case catro puntos das matriculacións en transporte e mantemento de vehículos e en administración e xestión, así como o descenso en máis de cinco puntos no caso do ciclo de electricidade e electrónica. No ámbito do ciclo superior, entre os homes salienta o incremento do peso relativo no caso dos estudos de informática e comunicacións (3,3 puntos porcentuais) e nos de imaxe e son (3 puntos) e entre as mulleres os ciclos de imaxe e son e hostalería (1,8 e 1,6 puntos). Por contra, os maiores descenso prodúcese no ciclo de edificación e obra civil (2,4 puntos menos entre os homes e 1,6 puntos entre as mulleres) e no de administración e xestión no caso das mulleres (2 puntos porcentuais menos).

As taxas de reposición do profesorado existentes afectan en especial a comunidades como Galicia, que presenta unha idade media do profesorado entre as máis elevadas do Estado: o 43,8% do profesorado de educación secundaria teñen máis de cincuenta anos e a porcentaxe do profesorado con máis de 60 anos é do 8,5% no caso dos mestres (36,5% e 5,3% de media en España, respectivamente). No caso dos mestres, o profesorado que ten máis de 50 anos en Galicia sitúase en torno ao 39%, salientando que o 7,7% do profesorado ten máis de 60 anos (33,45 e 4,8% no conxunto do Estado).

O número de alumnos de educación xeral non universitaria matriculados en Galicia en centros públicos incrementouse nos últimos anos. Neste senso, o CES recomenda avanzar na reversión do descenso do profesorado.

A integración das TIC nas aulas é un dos aspectos importantes do sistema educativo. No último curso, un total de 159 centros da rede Abalar (52 máis que no curso anterior) participan no proxecto de educación dixital E-DixGAL de uso de materiais curriculares en formato dixital. Tras este incremento, o alumnado participante neste proxecto ascende ata as 11.687 per-

soas (7.672 no curso 2016-17) dos que 7.118 alumnos están en quinto e sexto de primaria e 4.569 en primeiro e segundo da ESO. Atendendo á desagregación segundo centro públicos e privados, aumenta lixeiramente a porcentaxe de alumnado que asiste a centros públicos, que se sitúa no 86,2% fronte aos 83,8% do curso anterior.

No concernente á **formación permanente**, que é un dos indicadores de referencia para os obxectivos de educación e formación 2020, os datos do Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, reflicten que en 2016 (último dato dispoñible) o 9,2% dos galegos de 25-64 anos cursa estudos de formación permanente, sendo esta porcentaxe do 10,2% no caso das mulleres e do 8,3% no dos homes. España presenta porcentaxes lixeiramente superiores para o conxunto da poboación e para os homes (9,4% e 8,6%, respectivamente), sendo similar no caso das mulleres. Asemade, no ámbito das Tecnoloxías da Información e Comunicacións, tan só o 19,2% das empresas galegas proporcionaron aos seus empregados actividades formativas nas TIC, sendo esta porcentaxe 3,5 puntos inferior ao rexistrado no conxunto do Estado no ano 2016 (23,4%).

Xunto ao ensino de réxime xeral hai que facer mención ao de **réxime especial**, que abrangue tanto as ensinanzas artísticas como de idiomas e deportivas. Segundo os datos da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria o número de alumnos que cursan estudos descende no curso 2017-18 ata as 37.695 persoas (1.996 menos que no curso anterior), dos que o 69,4% do total realizan estudos nas escolas oficiais de idiomas (26.177 persoas), o 28,3% estudos artísticos (10.674 alumnos) e o 2,2% restante (844 persoas) ensinanzas deportivas. Comparado co curso anterior, a devandita caída explícase polo descenso do alumnado en ensinanza de idiomas, con 2.149 persoas matriculadas menos, a diferenza do que acontece co número de persoas que cursan ensinanzas deportivas, con 120 alumnos máis, e ensinanzas artísticas con 33 alumnos máis.

O CES insiste na importancia do papel das bolsas e axudas públicas para garantir o acceso equitativo á educación e á igualdade de oportunidades.

No que respecta ás **ensinanzas universitarias**, o sistema universitario galego continúa coa súa redución do número de alumnos matriculados, que se sitúa nos 57.597 alumnos no curso 2016-17, un 2,9% menos que no curso anterior (1.707 persoas menos). O 44% dos estudantes galegos matriculados seguen estudos percententes ás ciencias sociais e xurídicas, seguíndolle en importancia as carreiras técnicas, que acollen o 22,8% dos alumnos, e as ciencias da saúde, cun 16,7%. Esta distribución é sensiblemente diferente no caso das mulleres, onde o 47,1% están matriculadas nas ramas de ciencias sociais e xurídicas (43,1% entre os homes) fronte ao 23,5% nas ramas de ciencias da saúde (17,7% entre os homes) e un 11,5% nas enxeñaría e arquitectura, case a metade que no caso dos homes (22,8%).

No que aos indicadores de resultados do sistema universitario respecta, Galicia presenta unha taxa de ocupación (matrículas de novo ingreso por prescrición por praza ofertada) superior á media do sistema universitario español, a diferenza do que acontece coa rateo entre matrícula de novo ingreso en primeira opción e a matrícula de novo ingreso total (taxa de adecuación). Dunha banda, a taxa de ocupación ascende en Galicia ata o 93,9%, 4,6 puntos por riba da media española. Doutra, a taxa de adecuación sitúase no 73%, case dous puntos menos que en España (74,7%).

Asemade, Galicia presenta mellores cifras que o conxunto do sistema universitario español no que á taxa de abandono no primeiro curso se refire e á taxa de idoneidade. A primeira sitúase no 17,8% fronte ao 22,6% en España, e a porcentaxe de estudantes que finalizan o grado no tempo previsto (taxas de idoneidade) é do 34,2% cando no Estado ascende ata o 33,6%. Por contra, a taxa de rendemento, que mide a relación entre créditos superados e créditos matriculados, sitúase no 73,9% en Galicia, a porcentaxe máis reducida de todas as CC.AA. En todos os indicadores considerados, as mulleres presentan valores máis positivos que no caso dos homes.

As mulleres galegas presentan uns mellores resultados que os homes en abandono educativo temperá, taxas de rendemento e de idoneidade, titulación universitaria e, en

xeral, en practicamente todos os indicadores de rendemento educativo. O CES advirte do forte contraste destes datos coa fenda de xénero en termos de emprego e salarios.

• Innovación e tecnoloxía

Tal como se sinala no Informe 1/17 do CES-Galicia “*Por unha alianza no sector industrial galego: 50 propostas*”, nun contorno globalizado onde a intensidade e velocidade de difusión do cambio tecnolóxico está xa condicionando a maneira de producir e consumir, é esencial complementar a preocupación polo nivel de gasto público en I+D+i cunha preocupación pola eficacia dese gasto. O gasto nas actividades de I+D aumenta un 1,5% en Galicia no ano 2016, último dato dispoñible, manténdose o esforzo investidor, medido como a relación entre o gasto nestas actividades e o PIB, no 0,86% do PIB galego. Esta rateo non só está por baixo da media estatal e europea, senón que se atopa moi lonxe do obxectivo do 1,7% fixado no Plan Estratéxico de Galicia 2015-2020 para o ano 2020.

O devandito incremento do 1,5% no gasto interno en I+D en Galicia ven explicado fundamentalmente polo aumento do 7% do gasto en I+D no sector empresas, en torno a 15,6 millóns de euros máis, que compensa a perda de case 15 millóns de euros (-7,5%) do gasto en I+D realizado na ensinanza superior. A Administración pública e as IPSFP incrementan o seu gasto en I+D en 1,4 e 5 millóns de euros respectivamente.

Galicia mantén o seu esforzo investidor, entendido como o cociente entre o gasto en actividades de I+D e o PIB, nos últimos anos próximo ao 0,9%, máis de tres décimas inferior á media española, sendo esta diferenza moito máis acusada no que respecta á media europea, que se sitúa en 1,17 puntos porcentuais de distancia no último ano; lonxe tamén do obxectivo marcado no Plan Estratéxico de Galicia 2015-2020 do 1,7% do PIB galego, oito décimas máis que na actualidade. Para acadar este obxectivo é necesario, segundo o propio Plan, duplicar o gasto en I+D actual.

O PEG 2015-2020 sinala que aproximadamente dous terzos do esforzo inversor obxectivo, debe ser realizado polo sector privado, O gasto en I+D, segundo sectores

de execución, mostra que en Galicia o 52,2% do dito gasto está realizado polo sector público (administración pública e ensino superior), fronte ao 47,4% do sector empresarial, lonxe da media española (53,7%) ou de Comunidades Autónomas como País Vasco (75,1%) ou Navarra (68,4%).

O CES considera necesario incrementar os esforzos dirixidos ao cumprimento do obxectivo de investimento en I+D en Galicia sinalado no mercado para 2020 no Plano estratéxico de Galicia 2015-2020.

No ano 2016 incrementábase en 3,5 euros o gasto interno en I+D por habitante, ata os 185,7 euros, lonxe da media estatal, que ascende a 285,5 euros por habitante. Fronte ao aumento do gasto en I+D por habitante, no último ano os recursos investidos en I+D por investigador diminúe un 5,8% respecto ao ano anterior (-2,7% no conxunto do Estado), o que sitúa o gasto interno por investigador nos 87.140 euros, lonxe da media estatal que foi de 104.710 euros.

En relación á evolución das persoas empregadas en actividades de I+D, no ano 2016 aumenta o persoal de I+D empregado en xornada de equivalencia completa, acadando as 9.367 persoas empregadas nestas actividades, un 3,6% máis que no ano anterior, superior ao incremento do 2,5% de media en España. No que respecta ao persoal investigador, no ano 2016 Galicia contaba con 5.783 investigadores, dos que o 50,5% traballan no sector do ensino superior, o 36,6% no sector empresarial, e un 12,4% na administración pública. Esta distribución difire da existente no conxunto do Estado, onde a ensinanza superior acolle ao 46,1% dos investigadores, catro puntos porcentuais menos que en Galicia, en tanto que no sector privado traballa o 37,3% dos investigadores e na administración pública un 16,3%.

O incremento de persoas empregadas nas actividades de I+D en Galicia prodúcese fundamentalmente no sector empresarial.

En relación cos indicadores de alta tecnoloxía, que proporcionan información sobre empresas con actividade

nos sectores considerados de alta e media alta tecnoloxía Galicia conta no ano 2016 con 98 empresas manufactureiras de alta e media tecnoloxía, seis menos que no ano anterior, o que supón o 4,5% do total existente en España. O descenso do 5,8% no número de empresas leva emparellado unha caída no gasto en I+D (4 millóns de euros menos que no ano anterior), así como un descenso do 7% do emprego equivalente a tempo completo. A nivel estatal, rexistrábase a tendencia contraria, con incrementos tanto no gasto en I+D como no número de persoal nas empresas manufactureiras de alta e media tecnoloxía.

En Galicia no ano 2016 rexístranse 42 empresas de servizos de alta tecnoloxía máis que no ano anterior, (información e comunicacións, excepto edición, e investigación e desenvolvemento), co que Galicia acolle 184 empresas o que supón o 6,8% do total estatal. O gasto en actividades de I+D realizado destas empresas acadou no último ano os 87 millóns de euros, e os postos de traballo en equivalencia a xornada completa incrementábase un 18,6% ata as 1.695 persoas.

O CES observa con preocupación os indicadores da tecno-economía en Galicia e entende necesario mellorar o acceso aos recursos tecnolóxicos como á banda ancha, especialmente no ámbito rural.

Outro dos factores relevantes á hora de medir a competitividade internacional dun territorio é o comercio exterior de produtos de alta tecnoloxía. O considerable aumento das exportacións destes produtos non compensa totalmente o descenso das importacións, polo que a actividade comercial dos produtos de alta tecnoloxía descende lixeiramente no ano 2017 ata os 548 millóns de euros, un 1,8% menos que no ano anterior. O saldo positivo da balanza comercial aumenta moi significativamente no último ano para situarse nos 179 millóns de euros fronte aos 71 millóns de 2016.

O valor total das exportacións galegas destes produtos a terceiros países aumenta ata os 364,5 millóns de euros, en tanto que as importacións descenden un 24,3% para situarse nos 184,4 millóns de euros. O peso relativo das exportacións e importacións de produtos

de alta tecnoloxía no sector exterior galego sitúase respectivamente no 1,7% e no 1,1%.

Ao igual que no ano anterior, os sectores que presentan un maior saldo comercial positivo seguen sendo os de produtos químicos, cun saldo positivo de case a 200 millóns de euros, e o sector de produtos farmacéuticos, con 23,9 millóns. Por contra, os sectores con saldo comercial negativo máis elevado é o sector de instrumentos científicos, con 24,5 millóns de euros.

A evolución das variables asociadas á innovación nun territorio, está en gran medida determinada polo gasto por parte do tecido empresarial en actividades innovadoras. En Galicia localízanse 900 empresas con actividades innovadoras en Galicia en 2016, 24 menos que no ano anterior, que realizan un gasto en innovación tecnolóxica de 504 millóns de euros, un 6,7% máis que en 2015. En relación ao conxunto do Estado, Galicia acolle o 3,6% do gasto e o 5,7% das empresas con actividades innovadoras.

A intensidade innovadora das empresas con actividades innovadoras, é dicir, a porcentaxe de gasto en actividades innovadoras sobre o volume da súa cifra de negocios, sitúase en Galicia no 1,5%, tres décimas menos que no Estado. Asemade, no caso das empresas con actividades de I+D, esta intensidade innovadora ascende ata o 2,2% (2% en España).

No período 2014-2016, existen 2.635 empresas innovadoras en Galicia, das que 912 son empresas que presentan innovacións tecnolóxicas, entendendo por estas as que comprenden os produtos (bens e servizos) e procesos tecnoloxicamente novos, así como as melloras tecnolóxicas importantes dos mesmos .

En liña con sinalado noutros informes do CES, é importante chamar a atención sobre o feito de que a falla de información estatística actualizada en campos como o sector agrario, medioambiente ou saúde, entre outros, non só dificulta unha mellor aproximación á realidade socioeconómica de Galicia, senón tamén unha valoración dos resultados das políticas aplicadas e en que medida estas responden aos obxectivos marcados.

